

Jasminka Najcer Sabljak

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku

Silvija Lučevnjak

Zavičajni muzej Našice

JANKOVIĆI VOĆINSKI – PRILOG ISTRAŽIVANJU KULTURE ŽIVLJENJA SLAVONSKOG PLEMSTVA

UDK 929.52Jankovići

94(497.5Voćin)(091)

DOI 10.22586/ss.25.1.4

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 18. 12. 2024.

U članku se na temelju povijesnih izvora, kao i terenskih izvida, donosi sažeti uvid u povijest obitelji Jankovića Voćinskih u kontekstu kulture življenja plemstva na slavonskim prostorima te njihovog utjecaja na lokalne sredine. Ističu se najznačajniji članovi obitelji, uz pregled obiteljske genealogije, a donosi se i pregled obiteljskih posjeda u Slavoniji, uz osvrt na njihova imanja i dvorce na području današnje Mađarske. Danas potomci Jankovića Voćinskih žive u Mađarskoj te diljem Europe i svijeta, pa se na temelju ovdje iznesenih spoznaja otvara mogućnost daljnjih istraživanja nedovoljno poznate baštine ove značajne plemićke obitelji.

Ključne riječi: Jankovići Voćinski, Slavonija, Mađarska, Hugo Conrad von Hötzendorf, Jankovac

Uvodno

Baština slavonske plemićke obitelji Jankovića Voćinskih (dalje u tekstu: Jankovići) iznimno je slabo istražena i zastupljena u domaćim stručnim publikacijama, jer su u vremenu između dva svjetska rata napustili svoje posjede na području Slavonije i odselili se prema Austriji i Mađarskoj.¹ Iako su do

¹ Provedena istraživanja sufinancirana su sredstvima Hrvatske zaklade za znanost u okviru projekta: IP-2022-10-9843, *Reprezentacija, razvoj, edukacija, participacija: umjetnost u društvu od 19. do 21. stoljeća*.

tada mnogi njihovi članovi ostavili značajne tragove u našoj gospodarskoj, društvenoj i političkoj povijesti, ti se doprinosi često zanemaruju ili ih se miješa s obitelji Jankovića Daruvarskih, s kojima nisu u srodstvu. Primjerice, mrežna stranica *Hrvatskog biografskog leksikona* ne spominje niti jednog člana ove obitelji, a *Hrvatska enciklopedija* spominje ih jedino vezano uz posjed Voćin.² Nešto podataka o ovoj obitelji može se pronaći na raznim mrežnim stranicama, kao i u publikacijama pretežno publicističkog ili turističkog tipa o mjestima gdje je do danas prisutna njihova baština, dok su stručni publicirani tekstovi posredno vezani uz Jankoviće relativno slabo zastupljeni.³ U jednom od novijih pregleda hrvatske povijesti obitelj je zastupljena šturim podatkom o njihovom doprinosu manufakturi stakla u Slavoniji tijekom 18. stoljeća.⁴ Kao i u slučaju mnogih drugih slavonskih plemićkih obitelji, prvi značajniji pregled njihove baštine u suvremenoj je historiografiji zastupljen u knjizi *Dvorci i perivoji u Slavoniji: od Zagreba do Iloka* iz 1998., no u skladu s koncepcijom ove publikacije ti su podaci strukturirani prema značajnijim sjedištima (dvorcima) ove obitelji (Cabuna, Kapela Dvor, Suhopolje, Voćin), pa se nije mogla postići jedinstvena slika ukupnog doprinosa obitelji Janković za povjesnicu Slavonije.⁵ Stoga je rad na ovome tekstu temeljen na konzultiranju različitih povijesnih izvora i tipova publikacija, kao i terenskim izvidima, a u konačnici se pokušalo sistematizacijom vrlo segmentiranih informacija doći do sažetog, no što je moguće cjelovitijeg i pouzdanijeg pregleda njihovog doprinosa gospodarstvu, kulturi i društveno-političkom životu slavonskog dijela Podravlja. Na ovim su prostorima Jankovići od 18. stoljeća imali posjede, no gotovo je nepoznata ostala činjenica da su paralelno vodili i nekoliko posjeda na području današnje Mađarske te da se ukupna baština ove obitelji ne može sagledati bez poznavanja ovoga dijela njihove povijesti.

Podrijetlo obitelji nije potpuno razjašnjeno. Dijelom utemeljeno na vrelima, a dijelom po obiteljskoj predaji, u raznim se konzultiranim izvorima može pročitati podatak da im je predak bio na Saboru u Cetingradu (1527.), gdje su plemići za hrvatskoga kralja izabrali Ferdinanda I. Habsburškog. Navodno su imali službu u utvrdi Bribir (ponegdje se umjesto Bribira navodi utvrda Brinje), odakle im i dolazi plemićki predikat *de Pribert* (*od Bribira*). Povijesna vrela spominju pretke Jankovića oko 1622. godine. Prvi poznati

² „Voćin“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vocin>.

³ Dragica Šuvak (ur.), *Voćin: novi prilozi za povijesnu i kulturnu baštinu* (Slatina: Ogranak Matice hrvatske u Slatini; Pučko otvoreno učilište Slatina; Zavičajni muzej Slatina, 2005).

⁴ Lovorka Čoralić (ur.), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2013), 94.

⁵ Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, *Dvorci i perivoji u Slavoniji: od Zagreba do Iloka* (Zagreb: Šćitaroci d.o.o., 1998).

član ove obitelji je Juraj Janković, suprug Jelene Oršić de Slavetić, koja je potomak Tahyjevac i Zrinskih. Njihov je sin Ivan I. (1610. – 1668.) ratujući za interese Habsburgovaca stekao 1642. godine pravo na obiteljski grb.⁶ (Slika 1.) Godine 1652. Jankovići postaju zemljoposjednici u Szőlősgyörök, nedaleko od grada Balatonboglár na obali Balatonskoga jezera, pa županija Šomodi (Somogy) u Ugarskoj postaje područje njihove društvene i političke afirmacije. Posjed Szőlősgyörök bio je u vlasništvu Jankovića sve do nacionalizacije nakon Drugog svjetskog rata.⁷ Na području ove županije, koja se danas nalazi na jugozapadu Mađarske, između rijeke Drave i jezera Balatona, Jankovići su imali još nekoliko posjeda s dvorcima (npr. Somogygeszti, Berencsepuszta, Öreglak). (Slike 2, 3, 4.)

Obitelj je na području Slavonije najpoznatija kao vlasnik Voćinskog vlastelinstva, koje je formirano u postosmanlijskom razdoblju od nekadašnjih srednjovjekovnih posjeda. S obzirom na to da su srednjovjekovni gospodari Voćinskog vlastelinstva (obitelj Batthyány) izumrli, Habsburgovci su ga 1703. godine dali Ferdinandu Johanu Carlu grofu Caraffi, glavnom administratoru carske komisije koja je popisala sva naselja netom oslobođenog prostora Slavonije i Srijema.⁸ Nakon toga su naselja podijeljena u logične upravne cjeline, koje su Habsburgovci poklanjali odanim plemićima ili ih davali u najam. Nasljednici grofa Caraffe bili su vlasnici Voćinskog vlastelinstva do 1765. godine, kada je opet prešlo u ruke Dvorske komore. Voćinsko vlastelinstvo sastojalo se od prostorno različitih cjelina, od kojih su sjeverni dijelovi bili smješteni u ravnici slavonske Podravine, a južni dio nalazio se u brdovitim predjelima Papuka, sa sjedištem u Voćinu, naselju s bogatom kulturnom, vjerskom i povijesnom baštinom.⁹

Jankovići su do 18. stoljeća imali neka manja imanja na teritoriju Hrvatske, no njihovi glavni posjedi i dalje su bili na području Mađarske. To se promijenilo potezom udovice Antuna Jankovića (1730. – Szőlősgyörök, 1765.),

⁶ Štit grba podijeljen je vertikalno na dva polja. Na lijevom polju je lav u uspravnom položaju, koji se jednom šapom oslanja na mač. Na desnom polju su četiri grede. Štit flankiraju dva zmaja isprepletenih repova. Iznad štita je kaciga s perjanicama i krunom, a iznad krune su razmaknuta krila u čijem je središtu prsten kroz koji prolaze tri strelice, vrhova okrenutih prema štitu. Vidi u: Marko Atlagić, *Grbovi plemstva u Slavoniji 1700-1918* (Čakovec: Zrinski, 1982).

⁷ Szőlősgyörök je selo u županiji Somogy, danas u Mađarskoj. Ženidbenim vezama pripalo je u 17. stoljeću obitelji Janković, koja je u mjestu podigla dvorac i mjesnu crkvu. Vidi u: „Szőlősgyörök“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C5%91l%C5%91sgy%C3%B6r%C3%B6k>.

⁸ „Caraffa, Ferdinand Johan Carl“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/caraffa-ferdinand-johan-carl>.

⁹ Ivica Žuljević (ur.), *Voćin: crkva i svetište: Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa, Požega – Voćin, 9. i 10. prosinca 2011.* (Požega: Biskupski ordinarijat, 2013).

Julijane rođ. Fekete de Galanta (Székesfehérvár, 1734. – Öreglak, 1815.).¹⁰ Ona je 1777. godine kupila od Dvorske komore Voćinsko vlastelinstvo.¹¹ Antun i Julijana bili su od 1752. godine u braku u kojem su dobili sina Ivana Nepomuka (1754. – Szöllösgyörök, 1817.) i kćer Mariju Anu (1752. – 1823.), koja je bila udana za Franju Ksavera grofa Draškovića Trakošćanskog (1756. – Klenovnik, 1817.). Lik Antuna Jankovića ostao je zabilježen i u važnom djelu hrvatske književnosti, romanu *Diogenes* Augusta Šenoa, u kojem se on predstavlja kao istaknuti predstavnik domaćeg plemstva koje se protivilo prodoru germanizacije i općenito tuđinskom utjecaju u političkom i društvenom životu Hrvatske onoga vremena.¹² Šenoa ga spominje kao kraljevskog vijećnika, križevačkog podžupana i prisjednika Banskog stola. Jedno vrijeme bio je i vlasnik Bisaga, posjeda između Zagreba i Varaždina.¹³

Sa sinom Antuna Jankovića Ivanom Nepomukom započinje razdoblje značajne prisutnosti obitelji Jankovića Voćinskih u Hrvatskoj, sve do vremena između dvaju svjetskih ratova. U obiteljskom stablu obrađeni su njegovi nasljednici, a imena im se navode u hrvatskoj i mađarskoj inačici, ukoliko se one javljaju u povijesnim izvorima. (*Slika 5.*)

Majka Julijana je Voćinsko vlastelinstvo 1798. godine poklonila sinu Ivanu Nepomuku (1754. – 1817.). On je živio u Beču i bio kraljevski tajni savjetnik i sudac Stola sedmorice. Reorganizirao je Voćinsko vlastelinstvo, pri čemu se mogao rukovoditi savjetima tadašnjih kameralnih mislilaca, osobito Ivana Kapistrana Adamovića Čepinskog (1726. – 1808.).¹⁴ Tim je potezima izmijenio i značajno unaprijedio gospodarsku i kulturnu sliku ovoga područ-

¹⁰ Bio je križevački podžupan, zastupnik na hrvatsko-ugarskom saboru u Požunu, kraljevski savjetnik, prisjednik Banskog stola. Prema B. A. Krčeliću, njegova se uspješna karijera treba zahvaliti prvenstveno rodbinskim vezama. Istraživanjem povjesnice obitelji Janković, a osobito zahvata na lokalitetu Jankovac, najviše se bavio Đorđe Balić iz Osijeka, ugledni kroničar osječkog i slavonskog planinarstva. On je sistematizirao postojeće i nove informacije o ovoj obitelji, koje je dijelom prikupio u kontaktima s nasljednicima Jankovića u Mađarskoj. Autoricama ovoga priloga dostavio je na uvid rukopis svoje nepublicirane knjige, na čemu mu iskreno zahvaljujemo, a iz kojeg smo crpili mnoge do sada neobjavljene podatke. Vidi u: Đorđe Balić, *170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju* (rukopis), Osijek, 2024.

¹¹ Darko Vitek i Milan Vrbanus, *Naselja papučkoga kraja u 18. stoljeću* (Osijek: Moja knjiga, 2012), 107-108.

¹² August Šenoa, *Diogenes* (Zagreb: Školska knjiga, 1994).

¹³ „Bisag“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://hemu.lzmk.hr/Natuknica.aspx?ID=5537>.

¹⁴ Hrvatski veleposjednik i gospodarstvenik, ekonomski pisac, po struci pravnik. Gospodarstvenik je na prijelazu s feudalnog na kapitalistički način poslovanja. Istaknut je i kao pisac javnih i ekonomskih traktata. Godine 1774. napisao je *Gospodarski pravilnik* (*Regulamentum domaniale*), podnaslova „Kako se gospodarilo na feudalnom dobru“. Djelo pokriva teme vinarstva i vinogradarstva; sijanja, kopanja i oranja; košnje, prijevoza i skladištenja; o konjima, kobilama i ždrijebljenju; o šumarstvu i ostalom. Vidi u: „Adamović Čepinski, Ivan

ja, što su nastavili činiti i njegovi nasljednici. O nekadašnjoj važnosti Voćina u vrijeme dolaska obitelji Janković svjedočile su tek ruševine srednjovjekovnog burga i ostaci nekoliko sakralnih objekata. Ivan Nepomuk je u Voćinu počeo podizati dvorac, a vjerojatno je oko njega započeo i uređenje perivoja. U naselju Terezovac (do 1774. nazivalo se Suho Polje) preuređio je postojeći stambeno-gospodarski kompleks.¹⁵ Ovo će mjesto postepeno od zabačenog Voćina preuzimati ulogu glavnog obiteljskog sjedišta. To je potvrđeno i utemeljenjem posebne rimokatoličke župe (1802.) te podizanjem nove župne crkve svete Terezije Avilske (od 1807. do 1816.). Iako se ponegdje u izvorima spominje da je titular crkve odabran zbog imena njegove supruge, Terezije rođ. barunice Püchler (Beč, 1758. – Voćin?, 1852.), utvrđeno je da je promjeni imena župe i nekadašnjeg titulara stare župne crkve (sv. Martina) zatražio župnik Tomo Horvat od biskupa Maksimilijana Vrhovca, prvenstveno zbog promjene imena naselja u Terezovac.¹⁶ Naravno, i zagovor obitelji Janković mogao je tu imati utjecaja.¹⁷ U novoj župnoj crkvi za obitelj Janković bio je podignut poseban prostor za slavljenje sv. mise, tzv. oratorij. (Slika 6.)

Usporedo s gradnjom stambenih i rezidencijalnih objekata (dvoraca i kurija) Ivan Nepomuk je na svome vlastelinstvu gradio i gospodarske objekte (lugarnice, skladišta, mlinove) u funkciji poljoprivredne proizvodnje i šumarstva, okosnice gospodarske djelatnosti na posjedu Jankovića. Melioracijama je privodio močvarna i suha područja poljoprivrednoj proizvodnji, gradio i održavao cestovnu mrežu i mostove, sadio uz ceste drvorede duda, lipe ili kestena. Vlastelinstvo je proizvodilo pšenicu, zob, kukuruz, šparoge, vino i stoku. Imali su i zvjerinjake – ograđena lovišta za uzgoj jelena, srna, fazana i zečeva. Poticao je razvoj obrta i manufakture na vlastelinstvu, pa je dao poduzetnicima u koncesiju predio Trešnjevica iznad Voćina za pilanu, a dolinu iznad Slatinskog Drenovca na nadmorskoj visini od 475 metara, prvotno zvanu Skakavac (po slapu), iznajmio je staklarima. Staklane u Slavoniji pred-

Kapistran I., *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/adamovic-cepinski-ivan-kapistran-i>.

¹⁵ Dubravka Sabolić, „Vlastelinstvo Suhopolje i plemićka obitelj Janković od Bribira i Voćina“, u: *Plemićka obitelj Janković i Suhopolje: Studija valorizacije kulturne ostavštine plemićke obitelji Janković*, ur. Anamarija Kučan (Virovitica: Virovitičko-podravska županija, 2018), 27.

¹⁶ *Baština crkvenih arhiva na području Virovitičko-podravske županije*, katalog izložbe (Virovitica: Državni arhiv u Virovitici, 2022), 43.

¹⁷ Terezija je bila kći generala Jozsefa baruna Püchlera, s iznimnim vezama i službom na dvoru obitelji Habsburg. Barunica Kotz u svojim memoarima navodi da je Terezija kao dijete odrastala u neposrednoj blizini vladarske obitelji i same carice Marije Terezije, s kojom se kao dijete igrala. Vidi u: Balić, *170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju*.

stavljaju prve pokušaje manufakturne proizvodnje, a smatra se da je prva otvorena, zahvaljujući obitelji Pejačević, u Seoni kod Našica 1770. godine.¹⁸

Staklo se dobiva taljenjem kvarcnog pijeska, sode i vapnenca. U njegovoj se proizvodnji upotrebljava i puno kalijevog karbonata (potaša), koji se dobivao spaljivanjem drvne mase pa zatim ispiranjem drvnoga pepela vodom, a potom isparavanjem te otopine do suhoga. Većina se ovih sirovina mogla pronaći na Voćinskom vlastelinstvu, koje je bilo bogato šumama, a predio koji je bio iznajmljen staklarima bio je bogat i vodom, što je također bilo bitno za proizvodnju. Prvi je zakupnik staklane bio Ivan Gasteiger.¹⁹ Staklana je započela s radom 1801., a majstori staklari su dolazili iz današnje Češke, Njemačke, Austrije i Mađarske. Podignuli su naselje i majstorske radionice, a već se u prvoj godini njenog rada ovdje rodilo i jedno dijete. Od 1806. pokojnike ovoga naselja sahranjuju na brijegu iznad doline, a nekoliko grobova sačuvani su do danas.²⁰

Upravitelj staklane Ivan Gasteiger 1807. piše Virovitičkoj županiji: *U staklani izrađujem svakovrsne staklene predmete, staklene čaše, boce, čašice i bočice za lijekove, osim toga izrađujem i prozorsko staklo. Čitava moja proizvodnja namijenjena je domaćem tržištu, moju robu prekupljuju u ovcem broju mnogi staklari i trgovci staklenom robom, prodajući je u sajmene dane na godišnjim i mjesečnim sajmovima.*²¹

Takvim društvenim vezama Jankovića s bečkim dvorom može se objasniti postojanje suhopoljske crkve, koja je izniman, vrhunski primjer klasicizma na našim prostorima. S obzirom na povezanost Ivana Nepomuka i njegove supruge s Bečom, smatramo da upravo u krugovima bečkih majstora treba tražiti autora nacrtu, a vjerojatno i nositelje gradnje ovoga objekta. U svakom slučaju, obitelj Janković ovom je objektu posvetila posebnu pozornost, pa je u relativno skromnoj sredini nastala crkva iznimne kvalitete i veličine. Dapače, uvidom u detalje oblikovanja njene unutrašnjosti, skloni smo pretpostaviti da je njena gradnja utjecala na još jedan značajan objekt slavonskog plemstva koji nastaje otprilike u istome razdoblju. Radi se o novopodignutom dvorcu obitelji Pejačević u Našicama, odnosno njegovoj prvoj

¹⁸ Miroslava Despot, *Pokušaji manufakture u Građanskoj Hrvatskoj u 18. stoljeću* (Zagreb: JAZU, 1962).

¹⁹ Osim na lokalnome tržištu, njezini su se proizvodi prodavali i na području Ugarske, no poslovanje joj je osjetno počelo padati od 1825. godine, kada se kao takmac pojavila staklana koju je u Mirin Dolu kraj Gornje Motičine kod Našica osnovao grof Antun Pejačević. Kasnije je ta staklana najčešće zvana Marjantal. Vidi u: „Staklo“, *Hrvatska tehnička enciklopedija*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://tehnika.lzmk.hr/staklo/>.

²⁰ Balić, *170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju*.

²¹ „Park prirode Papuk“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://web.facebook.com/story.php?story>.

fazi nastanka. Veza prema našičkoj grani obitelji Pejačević ostvarena je putem Antuna Jankovića (1784. – 1849.), sina Ivana Nepomuka i Terezije, koji je, prema dostupnim biografskim podacima, živio u Budimu i ondje vjerojatno obnašao neku vojnu ili civilnu službu. On je od 1811. godine bio oženjen Alojzijom (Alvirom) rođ. groficom Batthyány (oko 1785. – 1820.).²² U godini njihovog vjenčanja Vincent grof Pejačević (1780. – 1820.), suprug Alojzije sestrice Marije r. grofice Batthyány (1789. – 1823.), započinjao je prvu fazu izgradnje našičkog dvorca. U interijeru našičkog dvorca sačuvana je do danas ograda dvokrakog reprezentativnog stubišta u predvorju, koja povezuje prizemlje s prvim katom dvorca, a koja je identična ogradi između glavne crkvene lađe i svetišta suhopoljske crkve. Ograda je izvedena u formi stiliziranog meandra, jednog od omiljenih klasicističkih elemenata u dekoraciji.²³

O značenju Terezovca i crkve sv. Terezije Avilske za obitelj Janković govori i činjenica da je Ivan Nepomuk (kao i njegova supruga i sin) sahranjen u kamenom sarkofagu u njenoj kripti. Natpis na sarkofagu navodi da je umro u 63. godini života, da je bio *kraljevski tajni savjetnik i septemvir* te da je dao sagraditi crkvu u kojoj je pokopan. Na poklopcu sarkofaga izveden je obiteljski grb u plitkom reljefu, za koji je zanimljivo istaknuti kako lav nosi uspravljenu sablju na kojoj je nabijena odrezana ljudska glava (što čini razliku u odnosu na položaj i oblik mača na drugim predlošcima obiteljskog grba). (Slika 7.)

Ivan Nepomuk i Terezija imali su osmero djece. Veze s lokalnim plemstvom utvrđene su i udajom njihove kćeri Marije Sidonije (1781. – 1855.) za Antuna grofa Pejačevića (oko 1755. – 1838.), člana virovitičke grane obitelji Pejačević i vlasnika susjednog Virovitičkog vlastelinstva.²⁴ Nakon smrti Ivana Nepomuka (1817.) došlo je do podjele jedinstvenog imanja na Voćinsko i Suhopoljsko vlastelinstvo.²⁵ Najstarijem sinu Josipu (1780. – 1861.) bio je namijenjen veći, pretežno brdski dio imanja sa sjedištem u Voćinu. Najmlađi sin Stjepan (1793. – 1865.) naslijedio je sjeverni, nizinski dio, u kojem se utemeljilo posebno, Suhopoljsko vlastelinstvo sa sjedištem u Terezovcu (nekada Suhom Polju, kasnije Suhopolju).

²² „Hungary family index. Batthyány family“, pristup ostvaren 20. XI. 2024. <http://www.genealogy.euweb.cz/hung/batth3.html>.

²³ Silvija Lučevnjak, „Arhitektonska baština obitelji Pejačević i Mihalović – na tragu klasicizma“, u: *Zbornik radova znanstvenog skupa Klasicizam u Hrvatskoj*, ur. Irena Kraševac (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2016), 147-166.

²⁴ Jasminka Najcer Sabljak i Silvija Lučevnjak, *Likovna baština obitelji Pejačević: studijsko-te-matska izložba* (Osijek: Galerija likovnih umjetnosti, 2013), 123.

²⁵ Vitek i Vrbanus, *Naselja papučkoga kraja u 18. stoljeću*, 108.

Josip Janković i voćinski posjed

Nakon vojne karijere, koja je bila uobičajena za plemićke sinove u njihovim mlađim danima, očekivalo se da Antunov sin Josip Janković zasnuje obitelj i nastavi voditi Voćinsko vlastelinstvo nakon očeve smrti. Nakon istupanja iz vojne službe u Beču većinu vremena je provodio na svom imanju, no nikada nije stupio u brak i imao zakonite nasljednike, što je utjecalo na kasniju sudbinu ovoga imanja. Dobro ustrojeno vlastelinstvo trebalo je samo održavati, što je Josip prepustio upraviteljima, no nije napustio Voćin i nije se preselio u neki veći grad. Dovršio je izgradnju voćinskog dvorca, odnosno dogradio stariju baroknu zgradu koju je počeo graditi njegov otac. Na glavnom (istočnom) pročelju dvorca izvedeno je reprezentativno, visoko stubište s trijemom (portik), kao glavni ulaz prema katu, koje je očigledno funkcionirao kao *piano nobile*. Ovaj se detalj na rijetkim prikazima dvorca uočava kao njegova glavna stilska odrednica, a cijelom je objektu dao tipičan klasicistički izgled. Tim je potezom obitelj Janković nastavila unositi suvremena arhitektonska rješenja u ovome dijelu Slavonije, što je započeto izgradnjom klasicističke crkve u Terzovcu. Dvorac je u tom stilu nadograđen vjerojatno oko 1820. godine. Nažalost, dvorac je spaljen i srušen nakon Prvoga svjetskog rata, pa se o njemu, kao i o njegovom perivoju, zna iz rijetkih povijesnih izvora.²⁶

Josip Janković je uz dvorac od 1821. do 1823. godine nastavio s uređenjem perivoja u engleskom slogu, koji se prostirao na približno 6,25 hektara. Zasada ne možemo tvrditi koliku ulogu u razvoju ovoga perivoja je imao on, a koliku njegov otac. No, s obzirom na to da prvi pisani tragovi o izgledu perivoja datiraju iz vremena Josipa Jankovića, možemo ustanoviti da ga je primjereno održavao, a vjerojatno i unaprijedio. U perivoju površine oko 6 hektara bili su smješteni i oranžerija (staklenik s egzotičnim biljem i agrumima) površine 2.000 m², kupališna zgrada, vodoskok, a posjed je imao i *zvjerinjak*. Posebnu draž okolišnom prostoru dvorca davala je Voćinska rijeka (ili Voćinka), koja je protjecala u neposrednoj blizini.²⁷

Zanimljiv opis voćinskog perivoja i dvorca dao je Mihovil Kunić (1765. – 1835.), naš istaknuti hortikulturnik slovačkog podrijetla, uvaženi biografist i publicist.²⁸ U članku koji je publiciran 1833. godine možemo pročitati niz

²⁶ Obad Šćitaroci i Bojanić Obad Šćitaroci, *Dvorci i perivoji u Slavoniji*, 330-331.

²⁷ U vremenu izgradnje voćinskog dvorca mnogi slični objekti u Slavoniji imaju *zvjerinjak*, kao ograðeno područje za uzgoj divljači za lov (npr. srne, fazani, zečevi). Na primjer, vrlo prostrani *zvjerinjak* imao je valpovački dvorac, ali i niz drugih slavonskih dvoraca. Vidi u: Obad Šćitaroci i Bojanić Obad Šćitaroci, *Dvorci i perivoji u Slavoniji*.

²⁸ Poznat i pod prezimenom Kunič, Kunits, Kunitsch, Kunnits, a imenom Michael, Mihael, Mihály i Mihajlo. U vrlo zanimljivoj biografiji ističe se njegova suradnja u časopisu *Allgemeine deutsche Gartenzeitung* (Frauendorf, 1828-35), u kojem je, uz priloge o vrtlarstvu, redovito izvješćivao o vrtovima i perivojima u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U formi putopisa

zanimljivih detalja koji rasvjetljavaju ulogu našega plemstva u razvoju horti-kulture, koja je i u ovome dijelu Carstva imala visoku razinu.²⁹ (*Vidi Prilog 2.*)

O izgledu voćinskog dvorca i perivoja zanimljivo svjedočanstvo ostavila je i Louise barunica Kotz, koja je sredinom 19. stoljeća posjetila nekoliko slavonskih plemićkih obitelji, a svoje doživljaje kasnije i objavila kao puto-pisnu prozu.³⁰ Josipa Jankovića je posjetila u Voćinu te mu isporučila pozdrave njegove majke, koju je susretala na njihovim posjedima u Ugarskoj (Szölösgyörök i Budim). Ostala je impresionirana vodoskokom u perivoju voćinskog dvorca, oranžerijom, starom crkvom, ruševinama staroga dvorca na brijegu iznad novoga dvorca te posebno *poliranim vanjskim stubištem dvorca od voćinskog kamena sličnoga mramoru iz Carrare*. Barunica Kotz i u drugim slavonskim mjestima s oduševljenjem govori o visokoj razini hortikulture u okolišu dvoraca, pa tako i ovoga u Voćinu. Očigledno se voćinski perivoj, kada se analizira njegov hortikulturni sadržaj, mogao uspoređivati s drugim perivojnim prostorima i vrtovima sjeverozapadne Hrvatske koji su nastajali u prvoj polovici 19. stoljeća. Te analize, kao i opisi suvremenika, svrstavaju ga u vrhunske primjere vrtne arhitekture toga vremena.³¹

Janković se, uz Voćin, s vremenom počeo intenzivno brinuti o dijelu posjeda koji je njegov otac iznajmio staklarima. Staklana je nakon smrti prvoga zakupnika Gasteigera 1834. postepeno počela posustajati u proizvodnji, a već od 1818. počinje djelovati i staklana u Slatinskom Drenovcu, koja se u izvorima spominje kao *donja staklana*. Gasteigerov je nasljednik bio zakupac Dragutin Žigmund Hondl, no on je 1841. proglasio stečaj staklane, nakon čega je s alatom, opremom i vjerojatno dijelom zaposlenika prešao u novu staklanu na Papuku, koja je otvorena u Zvečevu.³² Josip Janković je nakon

opisao je i vrtove u Samoboru, Brezovici, Paukovcu, Bisagu, Bosiljevu, Križevcima, Varaždinu, Vinici, Virovitici, Voćinu i drugdje. U tim je radovima dokumentirao i danas nepostojeće vrtove, bitno pridonijevši poznavanju povijesti vrtne umjetnosti i kulturnih prilika u onodobnoj Hrvatskoj. „Kunič, Mihal von“, *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 20. XI. 2024. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/kunic-mihal-von>.

²⁹ Mihovil Kunič, „Der Schlossgarten zu Wuchin in Slavonien“, *Allgemeine deutsche Gartenzeitung* 24 (1833), 179-183. U prilogu ovoga rada je prijevod teksta ovoga članka na hrvatski jezik. Zahvaljujemo prevoditeljici, gđi Elzi Klein.

³⁰ Louise Kotz, *Was ich erlebte! Was mir auffiel!: Erinnerungen vermischten Inhaltes von Louise Kotz*, Sv. 3 (Praha: F. A. Credner, 1861).

³¹ Bjelogorične biljke korištene su tada znatno više nego crnogorične, zatim su bile zastupljene mnogobrojne cvjetne vrste grmova i trajnica, ruže, pelargonije i sukulenti (mesnatice). Vidi u: Ivana Jurčić i Mirjana Jakčin Ivančić, „Florni sastav pojedinih vrtova sjeverozapadne Hrvatske iz prve polovice 19. stoljeća“, *KAJ: časopis za književnost, umjetnost, kulturu* 52 (2019), br. 1-2, 69-110.

³² Ovu je staklanu utemeljio poznati bečki trgovac Joseph Lobmeyer, koji je imao i staklanu na Krndiji, kod Donje Motičine (Mirindol ili Marjantal). Vidi u: Josip Patajac, *Naši korijeni: Motički kraj i obitelji* (Donja Motičina: Općina Donja Motičina, 2012), 310-312.

bankrota poduzetnika Hondla bezuspješno tražio novoga zakupca, nakon čega je prostoru bivše staklane iznad Slatinskog Drenovca odlučio dati novu funkciju. (Slika 8.)

Na šumskom proplanku koji je bio devastiran sječom šume, kopanjem sirovina i proizvodnjom stakla, izveo je niz velikih zahvata, kako bi ga uredio u skladu sa svojim željama, odnosno kako bi ovdje uspostavio svojevrsnu park-šumu. S obzirom na izniman utjecaj Jankovića na oblikovanje ovoga prostora, do danas se ta dolina naziva Jankovac (nekada je nosila ime Skakavac, po obližnjem vodopadu). I nakon prodaje voćinskog posjeda Gutmannima Jankovac je ostao u vlasništvu obiteljske grane iz Cabune, a u povijesti ovoga dijela Hrvatske zauzima posebno značajno mjesto u razvoju planinarstva i izletničkog turizma.³³

Povijesni zapisi kojima raspolažemo i današnji izgled predjela svjedoče da je koncept Jankovićevog projekta njegovog uređenja odstupao od uobičajenog pristupa u oblikovanju historicističkih vrtova. Ovdje se nije radilo o hortikulturnom oblikovanju okolišnog prostora nekoga dvorca ili kurije, odnosno nekog urbanog prostora, iako je Janković ovdje podigao nekoliko objekata. Na Jankovcu su velikim intervencijama prvenstveno sanirana ljudska zadiranja u prirodni okoliš, a vlasnik je zatim pokušao kreirati svoje viđenje prirode kao svojevrsnoga „bijega od stvarnosti“. U skladu s filozofijom romantizma koja je podržavala *kult prirode*, Janković je pristupio oblikovanju šumskog predjela kao svojevrsnog utočišta, oblikujući u njemu elemente koji su potpuno artifičijelni, no koji oblikuju prirodni okoliš u skladu s njegovim potrebama i vizijama (jezera, šetnice, livade, slap, vodoskok...). Iako se nije radilo o tipičnom uređenju perivojnog prostora, u slučaju Jankovca prepoznamo neke elemente prisutne u projektiranju i izvedbi javnih parkova koji se već od 18. stoljeća javljaju u Europi, pa i Hrvatskoj (npr. Maksimir). Naime, pri projektiranju javnih parkova često se posezalo za neodržavanim, zapuštenim dijelovima gradova, koji su nakon intervencije pretvarani u prostor dostupan građanima, za odmor i razonodu.³⁴ Tako je i Janković posegnuo za devastiranim prostorom bivše staklane, a princip otvaranja takvih prostora rezultirao je činjenicom da su, odmah po uređenju Jankovca, na ovaj prostor počeli dolaziti posjetitelji iz čitave Slavonije, pa i udaljenijih krajeva.

Janković je ovdje sagradio lovačku kuću (tipa kurije) koja je imala plesnu dvoranu s glasovinom te sobe za noćenje i kuhinju. U dolini je uredio jezero koja su se napajala prirodnim izvorima (od triju izvora stvoren je jedan jači), oko kojih je uređena šetnica. Iz jezera je isticao Jankovački potok, koji

³³ Đorđe Balić, *Jankovac: planinarska priča* (Osijek: Grafika; Slavonski planinarski savez; HPD "Bršljan - Jankovac", 2015).

³⁴ Mladen Obad Šćitaroci et al., „Public Parks in Croatia in the 19th Century within a European Context“, u: *Annales: Series historia et sociologia* 24 (2014), 1-18.

je usmjerio prema kanjonu rječice Kovačice. Jankovački potok je doveden do visoke stijene preko koje se voda prelijevala i činila slap Skakavac, visine oko 30 metara, koji je i danas velika atrakcija ovoga mjesta. Ispod slapa se spajaju vode Jankovačkog potoka i rječice Kovačice, uz čiju je klisuru Josip Janković uredio šetnicu, urezujući stube u stijenu. Postavljanjem opreme na slapištu vodu je usmjeravao u metalne cijevi koje su je prirodnim pritiskom izbacivale u zrak kao visoki vodoskok (navodno viši od Skakavca), a nizvodno je jedno kraće vrijeme postojao još jedan vodoskok.³⁵

Prirodna pećina iznad doline, odnosno iznad izvora Jankovačkog potoka, bila je odabrana kao mjesto posljednjeg počivališta Josipa Jankovića. Privremeno je bio pokopan u crkvi u Voćinu, a godinu dana potom, kada su radovi u pećini bili dovršeni, njegovi ostaci su preneseni u grobnicu na Jankovcu, u kojoj je postavljen reprezentativan mramorni sarkofag. Prijenos njegovog tijela i sahranu na Jankovcu potanko je u župnoj spomenici opisao Franjo Pipinić, župnik u Voćinu u prvoj polovici 20. stoljeća, kao važan društveni događaj.³⁶

Brojni posjetitelji stizali su na Jankovac, još za života Josipa Jankovića, ali i nakon njegove smrti. Najbolje su svjedočanstvo popularnosti Jankovca upisi u svojevrсни *spomenar*, odnosno *knjigu utisaka*, koja se nije sačuvala, no posredno je dio tih zapisa (navodno ih je bilo nekoliko tisuća!) poznat iz jednoga novinskog članka.³⁷

³⁵ Balić, 170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju.

³⁶ U spomenici se navodi da je 30. srpnja 1862. tijelo „pohvaljenoga presvijetloga gospodina Josipa Jankovića uz dozvolu Prečasnog ordinata prebačeno na večer oko 7 sati iz župne crkve voćinske u planinu Jankovac u isklesanu pećinu da tamo počiva pod mramornim oltarom. Drugi je dan tu kapelu dozvolom Ordinarijata u čast i štovanje sv. Josipa blagoslovio vlč. g. Zlatousti Gergesina, kotara virovitičkog vicearhiđakon, uz asistenciju župnika iz Sopja Mihajla Domca, Gustava Tompaka iz Lukača i Josipa Feletara iz Voćina, koji je održao i prigodnu propovijed. Prisutni su bili i veleučeni gospodin Josip Stajnović, župnik iz Marjanaca i mnoštvo plemenite gospode, kao i pokojnikovi sinovci Ladislav i Josip Janković, grof Julije Janković daruvarski i više od 300 drugih osoba. Ujedno je za pokojnika služen i rekvijem. (...) Gore navedeni Jankovićeви nećaci Ladislav i Josip izradili su špilju-kapelicu, u kojoj je oltar, pod kojim počivaju i čekaju uskrснуće kosti toga velikoga ljubitelja prirode i osnovali kod župne crkve u Voćinu zakladu od 1.000 forinti, da voćinski župnici čitaju svake godine 30. jula i 3. studenoga u jankovačkoj kapelici tihe mise za pokojnika. Nekoć je ta svota dostajala za kola od Voćina do Jankovca i za poslugu kod sv. Mise, no danas je nemoguće uz tu svotu dolaziti na Jankovac i nositi misne stvari, pa se sv. Mise čitaju u Voćinu. Kad su braća Gutmanni kupili Jankovićevo voćinsko vlastelinstvo koje je zapimalo 45.000 rali, došao je i Jankovac u njihove ruke jedino je nešto par jutara oko Jankovićeve grobnice ostalo Jankovićima cabunskim, koji su sada na rubu propasti, pa ne mare ni za tu grobnicu... Zadnju sam misu čitao na tom oltaru nad grobom slavnoga Jankovića na duhovski ponedjeljak 1924., a brzo poslije toga srušile se stube posve i sada je nemoguće doći do nje“. Vidi u: Balić, 170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju.

³⁷ Zapisi su srpljeni iz dviju *knjiga utisaka*. Prva je knjiga započeta 1854., a druga 1865. godine. Vidi u: Balić, 170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju.

Imena koja su spomenuta u ovome izvoru gotovo čine *Tko je tko* slavonske, pa i hrvatske društvene scene 19. stoljeća. Odabrana su neka od poznatijih imena te ih se navodi po godini upisa:

1854.

Adolf grof Jankovich (sic! Pejačević) i supruga Agata rođ. grofica Schaffgotsch
Julijo Jankovich (Daruvarski, op. a.) i supruga (Lujza, op. a.) rođ. grofica Montbel

Henrik grof Khuen

Ladislav grof Pejacsevich

Julijo grof Pejacsevich

1855.

Ludwig Lobmayer iz Beča

Vilim Korajac

1857.

Ivan Filipović sa ženom Ivkom i kćeri Olgom

1858.

Gabriela grofica Pejacsevich rođ. Döry

Izidor Kršnjavi

1860.

Laszlo Jankovich

Aladar Jankovich

1862.

Antun grof Khuen i supruga Angelica rođ. barunica Izdenczy s djecom: Alica, Karlo (budući ban, op. a.)

1864.

Mirko Bogović

1866.

Miroslav Špun-Strižić

Stjepan Novotny

Ladislav pl. Mihalović sa suprugom

Marko grof Bombelles i supruga Maldina (Ferdinanda, op. a.) rođ. grofica Drašković

1867.

Ljudevit Gaj

1869.

Josip Eugen Tomić

dr. Georges (Đuro, op. a.) Pilar sa sveučilišta u Bruxellesu

Stjepan Thaller, medicinar s bečke univerze

(dr. Josip Kalasancije, op. a.) Schlosser vitez Klekovsky, *pralječnik trojed. Kraljevine*

Levin Schlosser vitez Klekovsky

Ljudevit Maximil. Schlosser vitez Klekovsky

dr. Ante Lobmayer iz Beča

Ernesto Kramberger

1870.

Armin Pavić

1874.

biskup Josip Juraj Strossmayer

Mihovil Pavlinović

Mijo Kišpatić

Zapise suvremenika o ljepotama Papuka i Jankovca pronalazimo i u publikacijama 19. stoljeća. Primjerice, o tome pišu političar i književnik Mihovil Pavlinović (1831. – 1887.), književnica Vilma Vukelić rođ. Miskolczy (1880. – 1956.) te botaničar i zoolog Dragutin Hirtz (1853. – 1923.).³⁸ Lik Josipa Jankovića poznat nam je kroz jednu grafiku i jednu umjetničku sliku.³⁹

Jankovac je privlačio i likovne umjetnike, pa tako niz djela s prikazima njegovih predjela pronalazimo u opusu prvaka Osječke crtačke škole Huga Conrada von Hötendorfa (1807. – 1869.). Izveo je dva crteža istog naziva (*Vodopad kod Jankovca*), potom crtež *Jezero s grobom na Jankovcu* i ulje na platnu istog naziva, signirano 1863. godine. Ovi radovi dokumentiraju tadašnji izgled jezera i vodopada u bujnom šumovitom planinskom predjelu, svaki iz druge točke motrišta. Ovi crteži i ulje do danas nisu pronađeni, no bili su predstavljeni 1941. u Osijeku na izložbi *Deutsche Malkunst in Kroatien-Slawonien (1800. – 1941.)* te publicirani u katalogu izložbe s predgovorom osječkog likovnog kritičara Ota Švajcera. (*Slike 9a, 9b, 9c, 9d.*)

Za razliku od ovih djela, sačuvani su nam prizori s Jankovca nastali također 1863. godine u mapi Hötendorfovih crteža pod nazivom *Skitzen einiger Waldszenen so wie einiger historisch malerischen Ruinen Slavoniens* (danas u fondusu osječkog Muzeja likovnih umjetnosti). Riječ je o crtežima istog ili sličnog naziva: *Grob grofa Jankovića od Voćina*, *Jankovački vodopad* te *Dolina kod Jankovca* i *Okolica Jankovca*. Zaključujemo da je Hugo Conrad von

³⁸ Balić, 170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju.

³⁹ Umjetnička slika prikazuje Josipa Jankovića kako sjedi uz kamen krajputaš, na kojem je urezan tekst na latinskom jeziku. Na kronogramu je navodno pročitana godina 1807., no nejasno je odnosi li se taj datum na vrijeme nastanka slike ili neki značajan događaj iz života portretiranoga. Sliku je g. Đorđu Baliću ustupio nasljednik obitelji Janković, g. Denes Jankovich, za potrebe tiskanja spomen-sličice povodom organiziranja izleta na Jankovac 14. srpnja 2018. godine (RETRO JANKOVAC, u organizaciji HPD Bršljan-Jankovac). *Isto.*

Hötzendorf 1863. napravio cijeli niz crteža i najmanje jedno ulje na platnu, no dio crteža uložio je u mapu koju je pripremao za *Prvu dalmatinsko-hrvatsko-slavonska izložbu* održanu u Zagrebu, 1864. godine. Mapu je kupio Karlo (Dragutin) pl. Mihalović (Osijek, 1830. – Zagreb, 1918.), vlasnik feričanačkog posjeda, a danas se nalazi u fundusu Muzeja likovnih umjetnosti u Osijeku.⁴⁰ Nijedan od ovih prikaza nije isti, a crteži iz mape su nešto dorađeniji, izvedeni u tipičnom romantičarskom duhu, sa zanimljivim efektima svjetla i sjene te izmaglicom na horizontu. (*Slike 10a, 10b, 10c, 10d.*)

Nakon smrti Josipa Jankovića posjed Voćin nastavio je voditi Josip Molnar, navodno Jankovićev nezakonit sin, dok je formalno posjedom upravljao njegov nećak Ladislav Janković (1816. – 1895.), koji je obnašao dužnost podžupana Virovitičke županije i bio promađaronski orijentiran. Godine 1885. on i njegovi sinovi dobili su nasljedno grofovstvo od cara Franje Josipa. U to je vrijeme bio veliki župan županije Somogy. Sa suprugom Rozalijom rođ. Tallián de Vizek (1823. – 1890.) ima sinove Vladimira / Aladára (1850. – 1919.), Teodora (1856. – 1915.) i Ladislava (1860. – 1921.).⁴¹ Nakon Ladislavove smrti njegovi su sinovi 1896. prodali voćinski posjed Edmundu barunu Gutmannu de Gelse i njegovoj braći. Tako je prestala poveznica obitelji Janković s Voćinom, no nastavila se na posjedima koji su se nalazili u nizinskom dijelu slavonske Podravine, sa sjedištem u Suhopolju/Terezovcu, Cabuni i Gradini.

Tijekom 20. stoljeća Jankovac postaje važno mjesto slavonskog planinarstva i izletničkog turizma, zahvaljujući činjenici da se do njega moglo doći uskotračnom željeznicom (Slavonska podravska željeznica), odnosno popularnim vlakom zvanim *Guco*, koji je na prvu vožnju iz Osijeka do Slatinskog Drenovca krenuo krajem 1908. godine. Popularnost Jankovca zadržana je do danas, posebno u svjetlu činjenice da je od 1999. godine dio Parka prirode Papuk, a zaštićen je kao *Kulturno-povijesni krajolik Jankovac*, odnosno kulturno dobro Republike Hrvatske.⁴² Lik Josipa Jankovića i Papuk kao izniman

⁴⁰ Jasminka Najcer Sabljak i Silvija Lučevnjak, „Povijest zbirke umjetnina obitelji Mihalović s posebnim osvrtom na djela slikara Maksimilijana Vanke“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 45 (2021), 221-236.

⁴¹ Ladislav dobiva 1887. i titulu izumrle barunske obitelji Bészán, bez prava korištenja titule baruna, već samo svome prezimenu dodaje njihovo. Ova grana obitelji od tada koristi oblik prezimena Jankovich-Bészán de Pribert, Vuchin et Dunaszekcső. Isto.

⁴² Park prirode Papuk obuhvaća prostorno najveći dio planine Papuk, te djelomično Krndije, generalnog pružanja SZ-JI. Prostire se na površini od 336 km² (33.600 ha), a nalazi se administrativno na području dviju županija, Požeško-slavonske i Virovitičko-podravске. Općine i gradovi koji se nalaze na području Parka prirode Papuk su: Kaptol, Velika, Brestovac i grad Kutjevo (Požeško-slavonska županija) te općine Voćin, Čačinci i grad Orahovica (Virovitičko-podravska županija). Status posebno zaštićenih područja dobili su zbog svojih neobičajenih značajki koje ih manifestiraju kao jedinstvene u regiji, zemlji, pa i šire. Posebno

brdski prostor intrigiraju do danas našu javnost, pa su tema suvremenih književnih i publicističkih radova.⁴³

Posjedi u Cabuni i Gradini

Vladimir / Aladár I. Janković (1850. – 1919.) je od oca Ladislava naslijedio nizinski dio nekadašnjeg jedinstvenog voćinskog imanja, sa sjedištem u Cabuni, površine oko 9.500 hektara vrlo plodnoga tla. Nakon 1885. godine nosio je nasljednu grofovsku titulu, pa ga u publikacijama često nazivaju *grofom Jankovićem Cabunskim*. Nosio je titule pravog tajnog savjetnika te carskog i kraljevskog komornika.

On je na svome posjedu 1880. podigao dvorac u neposrednoj blizini Cabune, tik do prvih brežuljaka Papuka, uz važnu cestovnu komunikaciju prema Suhopolju i Virovitici s jedne, a Slatini i Našicama s druge strane.⁴⁴ Nažalost, dvorac je danas ruševina, pa o njegovom nekadašnjem izgledu, kao i okolnom perivoju, govorimo samo na temelju rijetkih povijesnih izvora.⁴⁵ Dvorac je bio reprezentativni primjer historicističke gradnje, razvedenog tlocrta, a bio je okružen gospodarskim zgradama. Ispred glavnog (zapadnog) pročelja bio je uređen i perivojni prostor, danas potpuno uništen. Supruga Vladimira / Aladára I. je Klotilda rođ. grofica Bombelles (1853. – 1930.). Imali su djecu: Anu ud. Warren Lippit (1873. – 1900.), Ivana (1874. – 1853.), Vladimira / Aladára II. (1878. – 1932.) i Irmu ud. Brandis (1885. – 1966.).⁴⁶ Pretpostavljamo da je srodstvo Jankovića s uglednom plemićkom obitelji Bombelles sigurno utjecalo na njihove društvene veze i reprezentativnost uređenja cabunskog dvorca, a pogotovo njegovog perivoja. Naime, obitelj Bombelles poznata je po uzornom gospodarenju na svojim imanjima (stočarstvo, šumarstvo, lovstvo, vinarstvo...) te visokoj razini uređenja okolišnih prostora svojih dvoraca, osobito dvorca Opeka s čuvenim perivojem i arboretumom.⁴⁷

zaštićena područja su: geološki spomenik prirode Rupnica, park šuma Jankovac, posebni rezervat šumske vegetacije Sekulinačke planine, spomenik prirode Dva hrasta, spomenik prirode Stanište tise, posebni floristički rezervat Pliš-Mališčak-Turjak-Lapjak. Vidi u: „Park prirode Papuk“, pristup ostvaren 20. XI. 2024. <https://www.pp-papuk.hr/o-nama/>.

⁴³ Npr. Zdenko Samaržija, *100 priča o Papuku* (Zagreb/Velika: Park prirode Papuk, 2019); Nada Prkačin, *Grof Janković: povijesni roman* (Zagreb: Despot infinitus d.o.o., 2021).

⁴⁴ „Dvorac Janković u Cabuni“, Turistička zajednica Suhopolje, pristup ostvaren 20. XI. 2024. <https://www.tz-suhopolje.hr/hr/dvorac-jankovic-u-cabuni/126/>.

⁴⁵ Obad Šćitaroci i Bojanić Obad Šćitaroci, *Dvorci i perivoji u Slavoniji*, 94-97.

⁴⁶ Isto, 364-365.

⁴⁷ „Bombelles“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 17. XI. 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bombelles>.

Jankovići su utjecali i na razvoj vjerskoga života u Cabuni, o čemu svjedoči podizanje mjesne crkve, koja je izvorno bila posvećena sv. Klotildi (danas crkva Kraljice sv. Krunice). Zanimljivo je istaknuti da se u trenutku njenog podizanja (1906.) u obitelji Janković dvije članice zovu Klotilda (supruga vlasnika imanja i njegova snaha). Bila je to filijalna crkva rimokatoličke župe Suhopolje, a sveta misa služila se svakih 14 dana. Riječ je iznimno reprezentativnom objektu za ovako malo naselje (veličinom i stilom), odnosno vrlo kvalitetnoj historicističkoj gradnji od crvenih opeka, s bijelo žbukanim detaljima.⁴⁸

Vladimir / Aladár I. bio je iznimno angažiran u Narodnoj stranici, kao zastupnik u Saboru Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije za izborni kotar Virovitica. U to je vrijeme ova stranka bila potpuno u službi vladajućih struktura i politike bana Khuen-Hedervarya, koju je oporba smatrala grubom povredom hrvatskih nacionalnih interesa.⁴⁹ U Jankovićevom angažmanu prepoznamo tipičnog predstavnika slavonske aristokracije koja se od postosmanskog perioda do kraja Austro-Ugarske Monarhije u političkom, gospodarskom i kulturnom smislu čvrsto vezala uz Ugarsku (Mađarsku), do te mjere da su ih u javnosti, posebno unutar političke opozicije, često nazivali *madžaronima*.⁵⁰ Kako navodi dobar poznavatelj ove tematike Branko Ostajmer, *većemu dijelu slavonsko-srijemskoga plemstva, kao i najkrupnijim industrijalcima, rijeka Drava ni u kojem pogledu nije predstavljala granicu; njihove poveznice s mađarskim zemljama bile su višestruke, raznovrsne i vrlo snažne*.⁵¹ Za razliku od izvora koji o Jankovićevom političkom djelovanju donose službene ili vladajućim strukturama sklone informacije (npr. novine *Die Drau* ili *Vjesnik Županije virovitičke*), daleko zanimljivije, odnosno životnije, opise pronalazimo u lokalnim novinama *Virovitičan*, u kojima možemo pratiti niz društvenih, gospodarskih, kulturnih i političkih vijesti o njemu i ostalim članovima obitelji Janković.⁵² Budući da je glavni urednik ovih novina Ivan Dobravec Plevnik zastupao opozicijske političke stavove, objavio je dosta čla-

⁴⁸ „Crkva Kraljice sv. Krunice“, Turistička zajednica općine Suhopolje, pristup ostvaren 20. XI. 2024. <https://www.tz-suhopolje.hr/hr/crkva-kraljice-sv-krunice/125/m>.

⁴⁹ „Narodna stranka“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 26. VI. 2025. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/narodna-stranka>.

⁵⁰ *Madžaron* je pejorativni naziv za pristaše što tješnje državne i političke veze između Hrvatske i Ugarske. Vidi u: „Madžaroni“. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 26. VI. 2025. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/madzaroni>.

⁵¹ Ostajmer, Branko. *Narodna stranka u Slavoniji i Srijemu 1883. – 1903.* (doktorska disertacija, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2011).

⁵² Tjednik *Virovitičan*, prve virovitičke novine, pokrenuo je Ivan Dobravec Plevnik, novinar, književnik, tiskar i nakladnik. Prvi broj tjednika izašao je 16. rujna 1899., a pod ovim je naslovom izlazio do 1929. godine. Dostupne su u digitaliziranom formatu na portalu *Stare hrvatske novine* Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

naka u kojima on ili njegovi dopisnici kritiziraju Jankovićeve *promadžaronske* poteze, ali istovremeno ističe i njegove zasluge za razvoj školstva, vatrogasnih društava, Crvenog križa, gospodarstva (npr. bio je predsjednik *Virovitičke štedionice*) i sl.⁵³ Povremeno animozitet prema njemu ide do te mjere da ga se u nekim člancima naziva *Hrvatožderom*, a opisana je i situacija u kojoj su ga, zbog njegovih političkih stavova, Virovitičani napali *jajima i kamenjem*.⁵⁴

Nakon poraza Narodne stranke na izborima 1906. godine i njenog raspada, Janković je istupio iz stranke i 1908. najavio da će, *nakon što je 27 godina obnašao dužnost narodnog zastupnika u Saboru*, nastaviti svoje političko djelovanje kao nezavisni zastupnik, odnosno virilist.⁵⁵ Nažalost, tjednik *Virovitičan* prestaje izlaziti početkom Prvoga svjetskog rata i nastavlja se tek u svibnju 1919. godine, kada je grof Vladimir / Aladár I. već preminuo u Mađarskoj, gdje se njegova obitelj sklonila potkraj rata ili u razdoblju poraća, pa smo uskraćeni za detaljnije lokalne vijesti u tome razdoblju. No, osječki list *Die Drau* bilježi njegovu smrt u travnju te godine te uz velike pohvale navodi njegove zasluge u društvenom i političkom životu, posebno njegov angažman na području konjogojstva te kao predsjednika Crvenoga križa za Hrvatsku i Slavoniju.⁵⁶

Budući da mu je sin i nasljednik imenjak Vladimir / Aladár II. grof Janković, ponekad je teško razlučiti u povijesnim izvorima na koga se od njih dvojice odnose neke informacije, no izvjesno je da se mlađi Janković postepeno uz oca, a kasnije i samostalno, angažirao u vođenju cabunskog gospodarstva i političkim zbivanjima, a naslijedio je i očev angažman na području konjogojstva i u karitativnim aktivnostima. Sa suprugom Klotildom rođ. groficom Brandis ima sina Deneša (Dionizije) / Dénes (1904. – 1974.) i kćer Anu (1908. – 1949.). Pretpostavljamo da su potkraj rata Jankovići bili u Mađarskoj, jer je situacija u Slavoniji bila vrlo nestabilna zbog djelovanja tzv. zelenoga kadra, koji je u mnogim mjestima počinio nered i nasilja, posebno prema plemstvu.⁵⁷ Nakon što je nova država stavila cabunsko imanje pod sekvestar, vjerojatno zbog odsutnosti vlasnika, Janković se uspio izboriti za ukidanje sekvestra, no uslijedili su agrarna reforma, doseljavanje novoga sta-

⁵³ „Dobravec Plevnik, Ivan“, *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 26. VI. 2025. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/dobravec-plevnik-ivan>.

⁵⁴ „Zar smo u Rusiji“, *Virovitičan: list za politiku, javni i društveni život*, Virovitica, 11. lipnja 1905., br. 24 (god. VIII), 1.

⁵⁵ „Narodu i izbornicima izbornog kotora Virovitičkog“, *Virovitičan*, 2. veljače 1908., br. 4 (god. X), 1.

⁵⁶ „Graf Aladar Jankovich“, *Die Drau: Unabhängiges Tagblatt: Organ für Politik und Volkswirtschaft*, Osijek, 28. april 1919., br. 78 (god. 52), 2-3.

⁵⁷ „Zeleni kadar“. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 26. VI. 2025. <https://www.enciklope.dija.hr/clanak/zeleni-kadar>.

novništva na njegove posjede i slični procesi koji su oslabili snagu njegovog posjeda.⁵⁸ Vladimir / Aladár II. nastojao je i u tim nepovoljnim okolnostima nastaviti vođenje gospodarstva, posebno poznate ergele, koja je s ergelom rođaka Velimira / Eleméra iz Suhopolja bila jedna od najstarijih u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Kao uspješni stručnjak na tom području, organizirao je 1921. godine utemeljenje Jugoslavenskog konjogojskoga društva sa sjedištem u Osijeku, kojem je postao potpredsjednikom.⁵⁹ Ipak, njegovo je imanje postepeno propadalo pa je 1924. godine napustio Cabunu i otišao kod sestre u Graz, gdje je kasnije počinio suicid. Cabunsko je imanje rasprodano, a njegovi nasljednici odselili su se u Mađarsku.

Uz cabunsko imanje vlasnički je vezano imanje sa sjedištem u Gradini, koje je naslijedio Ladislav II. grof Janković (1860. – 1921.), mlađi brat Vladimira / Aladára I. Jankovića. Danas je ovo mjesto sjedište općine Gradina u sastavu Virovitičko-podravске županije, a smješteno je tik uz rijeku Dravu, oko 12 kilometara zapadno od Virovitice.⁶⁰

Ladislav II. bio je virilist u Hrvatskom saboru te carski i kraljevski komornik. Nakon smrti starijeg brata Vladimira / Aladára I. oženio je njegovu udovicu Klotildu rođ. Bombelles, s kojom nije imao djece, pa je njegov posjed pripao bratovom unuku Denešu (Dioniziju) / Dénesu (1904. – 1974.). Na kraju su Jankovići, poput Cabune, napustili i Gradinu te nastavili život i djelovanje u Mađarskoj.

Jankovići i posjedi u Suhopolju i Lukaču

Sjeverni dio voćinskog vlastelinstva naslijedio je nakon smrti Ivana Nepomuka njegov sin Stjepan Janković (1793. – 1865.). Sjedište mu je bilo u Terezovcu (danas Suhopolje), gdje je oko 1820. godine oblikovao perivoj oko upravne zgrade imanja, no nije poduzimao značajnije promjene vlastelinskog kompleksa zgrada. Sa suprugom Amalijom rođ. Laffert imao je jedinog sina i nasljednika Josipa Jankovića (1825. – 1914.). On je oko 1870. dogradio baroknu zgradu i preoblikovao je iz gospodarskog u rezidencijalni prostor s reprezentativno oblikovanim interijerima, čiji je inventar nakon Prvog

⁵⁸ Čak i urednik *Virovitičana* I. Dobravec Plevnik protestira protiv nepotrebnoga „kidanja“ do prije rata iznimno gospodarski uspješnih posjeda, pogotovo u slučaju cabunskih Jankovića, koji su uložili iznimne napore tijekom rata za Crveni križ i karitativne aktivnosti. Vidi u: „Šta se za pravo hoće“, *Virovitičan*, 19. listopada 1919., br. 22 (god. XX), 1.

⁵⁹ „Visoko pokroviteljstvo“, *Virovitičan*, 24. travnja 1921., br. 28 (god. XXIII), 2; „Za naše konjogojstvo“, *Virovitičan*, 21. svibnja 1921., br. 36 (god. XXIII), 2.

⁶⁰ „Općina Gradina“, Virovitičko-podravska županija, pristup ostvaren 20. XI. 2024. <https://www.gradina.hr/>.

svjetskog rata vjerojatno rasprodan ili preseljen na mađarska imanja obitelji Janković, pa o njemu ne znamo gotovo ništa.⁶¹

Josipova supruga je Matilda rođ. Talian (1821. – 1888.) s kojom ima djecu: Viktora (1851. – 1887.), Julija / Gyulu (r. 1852.), Velimira / Eleméra I. (1853. – 1917.), Matildu ud. Fiath (1854. – 1935.), Gezu / Gézu (1857. – 1904.) i Stjepana (1861. – 1862.). Sinu Velimiru / Eleméru I. ostavlja suhopoljski dio posjeda, a Gezi / Gézi posjed uz Dravu sa sjedištem u Lukaču. Posjedovao je i Turanovac, imanje u Kotaru Virovitica, koji mu je oduzet u agrarnoj reformi (1936. – 1941.). Josipovi sinovi Velimir / Elemér I. i Geza / Géza priklonili su se 1887. godine mađarskoj plemićkoj obitelji Bésán de Szekcső i od tada oni i njihovi nasljednici nose puno prezime i predikat Jankovich-Bésán de Pribér et Vuchin et Dunaszekcső.

Josip je bio omiljeni vlasnik posjeda u Suhopolju i pomagao je gospodarski i društveni razvoj ovoga mjesta, no nije bio politički aktivan. Na posjedu je imao veliku ergelu, jednu od najstarijih i najuglednijih u ovome dijelu Europe, a bila je poznata po uzgoju lipicanaca.⁶²

Godina 1806. službeno se smatra godinom početka uzgoja lipicanske pasmine u Hrvatskoj, ali to je samo godina kada lipicanci prvi put dolaze u Đakovo. Postoji dokumentiran podatak da su se prvi lipicanci u Hrvatskoj pojavili još 1700. godine u ergeli u današnjem Suhopolju, koja je te godine započela s radom, vjerojatno s pretežno španjolskim i napuljskim materijalom iz dvorskih i privatnih ergela Carstva. Sve do 1860. godine rabljeni su pretežno pastusi vlastitog uzgoja, a tada su nabavljeni prvi lipicanski pastusi iz Carske i kraljevske dvorske ergele u Lipici. Izgleda da su istodobno bile nabavljene i lipicanske kobile, jer od ovog doba dijeli se materijal ergele u čiste lipicance i u *staru Jankovićevu gojidbu*. Ergela je uživala svjetski glas, davala je Kraljevskoj ugarskoj državnoj ergeli *Fogaras* i Carskoj i kraljevskoj austrijskoj državnoj ergeli *Radautz* više pepinjernih pastuha, a zemaljskom uzgoju konja veliki broj prvorazrednih pastuha.

Velimir / Elemér I. sa suprugom Ilonom (Ilka) rođ. Magyary (1859. – 1908.) ima sinove Andriju / Endrea (1884. – 1936.) i Velimira / Eleméra II. (1883. – 1887.). Oko 1900. preuređio je dvorac u Suhopolju i dodao mu prepoznatljiv neogotički ulaz s tornjićima, koji mu daje konačan izgled. Tri zatečene središnje zgrade u cijelosti su zadržane, nisu preoblikovane građevinskim zahvatima, a najvjerojatnije je samo glavna zgrada, jednokatnica s velikim mansardnim krovom pokrivenim šindrom, radikalnije promijenila svoj interijer. Svi dotadašnji pomoćni objekti i gospodarski sadržaji s južne

⁶¹ Obad Šćitaroci i Bojanić Obad Šćitaroci, *Dvorci i perivoji u Slavoniji*, 278-281.

⁶² „Lipicanac“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Lipicanac>; Mato Čačić, *Povijest državne ergele Lipik 1938. – 2010.* (Zagreb: Agro Lider, 2011).

strane uklonjeni su i na tim je prostorima uređen, kao i sa sjeverne strane, prostrani perivoj. Zadržano je istočno gospodarsko dvorište, budući da je ono po svom položaju bilo dovoljno odvojeno od stambenog rezidencijalnog dijela, a uz dvorac i park sa zapadne strane izgrađene su velike konjušnice s manježom iza kojih su se nadovezali ostali gospodarski sadržaji.⁶³ Ova faza bila je temelj relativno radikalnih naknadnih graditeljskih poteza, u okviru kojih je realizirana i njegova nedavna obnova.⁶⁴

U vrijeme njegove uprave suhopoljskim imanjem bio je patron mjesne župne crkve, financirao je izgradnju dječjeg vrtića u mjestu, pomagao vatrogasno društvo i slične aktivnosti, a u perivoju dvorca podigao je kapelicu u kojoj su pokopani sin Velimir / Elemér II., supruga Ilka te naposljetku i on sam. Njegov sin Andrija / Endre dobio je grofovsku titulu 1916., no relativno je kratko nakon očeve smrti vodio vlastelinstvo i konačno se odselio iz Suhopolja 1931. godine.⁶⁵ Očigledno se ni on, poput cabunskih rođaka, nije mogao nositi s posljedicama agrarne reforme, pri čemu je utjecaj sigurno imao i animozitet stvoren u javnosti prema članovima obitelji Janković još u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije, kao istknutim *mađžaronima*.⁶⁶ Odselio se u Mađarsku, gdje možemo pratiti njegove nasljednike. Sa suprugom Jankom

⁶³ „Općina Suhopolje. Povijest“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://www.suhopolje.hr/povijest/>.

⁶⁴ U vrijeme Drugog svjetskog rata Dvorac Janković pripao je u vlasništvo Hrvatske školske i prosvjetne zaklade mjesne općine Suhopolje te su mu dograđeni novi elementi. Dvorac je do 1960. godine bio u funkciji doma za siročad, a potom osnovna škola, dječji vrtić te stambena zgrada od 1964. do 1973. godine. Za potrebe škole, velikoj dvorani rizalita s južne strane dograđen je ulaz, a sa sjeverne strane pozornica. Tvrtka „Abacus“ d.o.o., u čijem je vlasništvu dvorac od 2000. do 2012. godine, izvela je posljednje intervencije na građevini u obliku manjih zahvata sanacije krovišta i pročelja, što je promijenilo autentičan izgled dvorca. Konkretnu inicijativu novih intervencija obnove poduzela je Virovitičko-podravska županija kupnjom dvorca 2012. godine. Nužan proces obnove dvorca i pripadajućeg perivoja počinje 2017. godine provedbom projekta „Centar za posjetitelje – Dvorac Janković“, sufinanciranog bespovratnim sredstvima Europske unije. Vidi u: „Obitelj Janković i Suhopolje“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://www.dvorac-jankovic.hr/jankovicsuhopolje>.

⁶⁵ Gimnaziju je završio kod budimpeštanskih pijarista, pravni studij u Cluju, a zatim diplomirao na ekonomskoj akademiji u Magyaróváru. Služio je s carskim husarima na fronti, a zatim je u posljednjoj godini Prvog svjetskog rata bio vladin povjerenik za hranu šest prekodunavskih okruga sa sjedištem u Veszprému. Nakon mađarske Sovjetske Republike ponovno se prijavio u vojnike i otpušten je u travnju 1921. u činu satnika izvan službe. Vidi u: Balić, *170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju*.

⁶⁶ Jankovići su nakon Prvog svjetskog rata bili u iznimno nepovoljnom ekonomskom položaju, pa se u većini slučajeva nije radilo o dobrovoljnoj prodaji posjeda, već o prisilnoj rasprodaji nekretnina i pokretnina, odnosno o provođenju sudskih ovrha nad njihovom imovinom. O tome govore i novinski članci toga vremena. Na primjer, 1922. u Suhopolju se zbog ovrhe održala javna dražba pokretnina Andrije grofa Jankovića u korist Slavonske agrarne štedionice u Osijeku. Vidi u: „Bezpravljje na imanju grofa Andrije Jankovića“, *Virovitičan: list za politiku, javni i društveni život*, 22. listopada 1922., br. 46 (god. XXIV), 1-2.

rod. Szentkereszty (1880. – 1933.) ima sina Velimira / Eleméra III. (1908. – 1982.), koji je s obitelji živio u na imanju Gicz na sjeveru Mađarske (danas Županija Veszprém) na kojem i danas postoji njihov dvorac. (*Slike 11 i 12.*)

Dio konja iz Suhopolja bio je 1923. prebačen na obiteljsko imanje Jankovića u Öreglaku.⁶⁷ Gotovo nevjerojatno zvuči da je Velimir / Elemér III. u jeku ratnih zbivanja, krajem 1944., uspio prebaciti dva pastuha i šest kobila iz ergele u Öreglaku u Bavarsku, nakon šestotjednog napornog putovanja od nekoliko stotina kilometara. Konji su potom prebačeni 1946. u Ujedinjeno Kraljevstvo, otkuda su brodom transportirani do Južne Afrike. Potkraj 1949. godine lipicanci porijeklom iz Suhopolja stigli su u Durban, a potom je utemeljena nova ergela u mjestu Mooi River (pokrajina Kwazulu Natal), koja s velikim uspjehom djeluje do danas.⁶⁸

Sudbinu sličnu posjedima u Suhopolju, Cabuni i Gradini imao je i Jankovićev posjed u Lukaču koji je naslijedio Geza Janković (1857. – 1904.) sa suprugom Katalin rođ. Pozsony.

Poznato je da su Jankovići pomagali mjesnu rimokatoličku župu u Lukaču, pa su u župnoj crkvi sv. Luke Evanđelista 1901. dogradili oratorij.⁶⁹ Župi Lukač pripada i naselje Kapela Dvor, u kojem su Jankovići podigli kuriju, zvanu i *Gezin dvor*.⁷⁰ Kurija, gospodarske zgrade i perivoj zauzimali su oko 4,5 hektara površine, a od velikog pejzažnog perivoja ostalo je tek nekoliko stabala (tulipanovac, lipa, ariš...). Gezin sin Josip, koji se poput svojih rođaka iz Suhopolja i Cabune sklanja na mađarske posjede, prodao je nakon Prvog svjetskog rata ovaj posjed i kuriju Arpadu I. Karolyju, koji je na zgradi napravio manje preinake i dogradnje. U njegovo vrijeme posjed je bio poznat po uzgoju šparoga i jahaćih konja. Virovitičko-podravska županija je 2012. kupila ruševnu kuriju i započela postupak njene potpune obnove, koja je dovršena 2014. godine. Danas je kurija Janković hotel s četiri zvjezdice, posebno prilagođen turistima koji pohađaju biciklističke rute uz Dravu. Ovo

⁶⁷ O sudbini ove ergele pisao je Miroslav (Friedrich) Steinhausz (1872. – 1966.), jedan od naših najuglednijih konjogojskih stručnjaka. Najveći doprinos dao je razvoju hrvatskog lipicanskog uzgoja kao direktor Državne ergele Stančić, kada je naš lipicanski uzgoj po prvi put genealoški strukturiran kao temelj kontinuiranog unaprjeđenja uzgoja. Pisao je i o cabunskoj ergeli u vlasništvu obitelji Janković. Vidi u: Mato Čačić, „Miroslav Steinhausz“, *Agronomski glasnik: Glasilo Hrvatskog agronomskog društva* 79 (2017), br. 5-6, 297-312.

⁶⁸ Jean-Pierre Scherman, „The Hungarian Count, the Polish Major and the Slovenian War Horses in South Africa“, *Journal of Central and Eastern European African Studies* 3 (2022), 3-23; Mato Čačić et al., „Finding ‘the long-lost’ Croatian Lipizzan mare families“, *Acta fyto-technica et zootechnica* 4 (2018), 169-172.

⁶⁹ *Baština crkvenih arhiva*, 2022, 32.

⁷⁰ Obad Šćitaroci i Bojanić Obad Šćitaroci, *Dvorci i perivoji u Slavoniji*, 182-183.

je, uz suhopoljski dvorac, zanimljiv primjer revitalizacije spomeničke baštine i razmjene hrvatsko-mađarskih iskustava na njenom očuvanju.⁷¹

Uz spomenute posjede obitelji Janković u današnjoj Hrvatskoj i Slavoniji, potrebno je spomenuti da je ženidbenim vezama obitelj postala vlasnikom posjeda i dvorca Szentkereszty u mjestu Árkos / Arcuş (danas Rumunjska). Objekt je izgrađen u 19. stoljeću, dok je ovaj prostor pripadao Ugarskoj, a njegov posljednji vlasnik prije završetka Drugog svjetskog rata bio je Béla barun Szentkereszty (1885. – 1944.), brat Janke / Johanne grofice Janković rođ. barunice Szentkereszty (1880. – 1933.). Njezini praunuci uspjeli su, nakon sudskoga procesa, vratiti dvorac u vlasništvo 2015. godine.⁷² Ovaj devastirani dvorac primjer je sudbine dijela baštine ugarskih plemićkih obitelji, a u njegovom je inventaru svojodobno vjerojatno bila i slika Jankine i Béline majke Marie Floresco rođ. de Floresti et Vizuresti (ulje na platnu iz 1898.). Reprezentativni portret bio je rad uglednog slikara Philipa Alexiusa de Lászlóa (Pešta, 1869. – London, 1937.).⁷³ Slika se danas smatra nestalom (poznajemo je po crno-bijeloj fotografiji), a s obzirom na to da o likovnoj baštini obitelji Janković ne znamo gotovo ništa, ovo djelo daje naslutiti kako je u njihovim rezidencijama morao postojati sličan, kvalitetan likovni materijal. Nažalost, do detaljnijeg uvida u zbirke njihovih nasljednika ostajemo uskraćeni za informacije o njihovim zbirkama koje su egzistirale u reprezentativnim rezidencijalnim objektima u Voćinu, Terezovcu/Suhoplju, Cabuni, Kapela Dvoru itd. Iz tih razloga ta se baština nije mogla prezentirati na izložbi posvećenoj likovnosti slavonskog plemstva koja je bila održana 2021. godine u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu.⁷⁴

⁷¹ Boris Dundović, Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, „Prolegomenon to the Comparison of Stylistic Features of Hungarian and Croatian Manor Houses in Historicism“, *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam* 2 (2012), 352-367; Boris Dundović, Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, „Revitalisation of Country Houses along the Route “Tracing the Steps of Counts Jankovich“, u: *Guidelines for Nodes of Functional Intensities (Conference paper). Cultural Heritage – Possibilities for Spatial and Economic Development*, Zagreb, 2015, 114-119.

⁷² „Árkos, Szentkereszty Manor House“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://www.explore-carpathia.eu/en/romania/arkos-arcus-szentkereszty-manor-house>; Camilla Bell-Davies, „What a crumbling castle tells us about class, heritage and identity in modern Romania“, *Financial Times* Published Mar 10 2023, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://www.ft.com/content/d6a2f5e6-abf2-40e8-ab62-93e6652ec08b>.

⁷³ „The de Laszlo Archive Trust“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. <https://www.delaszlocatalogueraisonne.com/catalogue/the-catalogue/szentkereszty-baroness-bela-nee-maria-floresco-de-floresti-et-vizuresti-111028>.

⁷⁴ Jasminka Najcer Sabljak i Silvija Lučevnjak, „Umjetničke zbirke slavonskih plemićkih obitelji“, u: *Umjetnost slavonskog plemstva – vrhunska djela europske baštine*, katalog izložbe, ur. J. Najcer Sabljak, S. Lučevnjak, V. Galović (Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2021), 8-120.

Zaključno

Obitelj Jankovića Voćinskih pripadala je krugu utjecajnih plemićkih obitelji koje su tijekom 18. i 19. stoljeća značajno unaprijedile gospodarstvo slavonskoga dijela Podravlja. Na ovom su prostoru imali nekoliko značajnih posjeda (Voćin, Terezovac/Suhopolje, Cabuna, Gradina, Lukač itd.). Osobito je značajna njihova uloga u razvoju prvih manufaktura na ovome području (staklarstvo), a poseban su trag ostavili na području konjogojstva, kao nasljednici jedne od najstarijih ergela u Hrvatskoj (Suhopolje, Cabuna). Zajedno s gospodarskim značenjem rasla je njihova društvena i politička moć, koja je bila učvršćena ženidbenim vezama s uglednim hrvatskim i ugarskim plemićkim obiteljima. Paralelno s imanjima na području Slavonije obitelj je razvijala gospodarstva na posjedima u današnjoj Mađarskoj, posebno onima na području Županije Somogy. Kada je nakon Prvoga svjetskog rata i provođenja agrarne reforme obitelj izgubila svoje slavonske posjede preselili su se na te posjede, a dijelom i u Austriju. Na tim je posjedima vjerojatno završio barem dio inventara njihovih dvoraca, pa i arhivsko gradivo. Tako se već prije Drugog svjetskog rata u javnosti gotovo izgubila svijest o značenju ove obitelji, a zbog nedostatka povijesnih izvora i sustavnih istraživanja njihove povjesnice ostali smo uskraćeni za bitne informacije kojima bi se nadopunila slika njihovog utjecaja u raznim sferama gospodarskog, društvenog, političkog i kulturnog života. Nedostatak povijesnih izvora bio je plodno tlo i za širenje svojevrstnih legendi, poput one o „grofu Josipu Jankoviću“, čija je zanimljiva biografija zahvalna tema za proizvoljno tumačenje obiteljske povjesnice. Ipak, na temelju relativno oskudnih podataka, a prvenstveno njihove graditeljske baštine, moguće je zaključiti da je doprinos obitelji Jankovića Voćinskih bio važan za povijest Slavonije. To se posebno odnosi na njihovu ulogu u prodoru klasicističkog stila te doprinos hortikulturnim zahvatima, od kojih se kao posebno važan lokalitet ističe Jankovac, danas park-šuma utemeljena na romantičarskom odnosu prema prirodi, uz niz hidroloških zahvata koji su oblikovali vrlo posjećeno izletište, značajno do danas u turističkoj ponudi Slavonije. Možemo očekivati da će daljnja istraživanja produbiti temu ove historiografski zanemarene sastavnice naše baštine.

Prilog 1. Genealogija Jankovića Voćinskih

(Pregled obiteljskog stabla priređen je temeljem uvida u genealogiju obitelji Janković na stranici <https://genealogy.euweb.cz/hung/jankovich1.html>, a nadopunjen je istraživanjem ostalih dostupnih izvora, navedenih u bibliografiji ovoga rada.)

A1. Ivan Nepomuk / János (1754. – Szöllősgyörök, 1817.)

∞ (1779.) Terezija / Terézia barunica Püchler (1758. – Buda, 1852.)

B1. Josip / József (1780. – Voćin, 1861.)

B2. Marija Sidonija / Mária Szidónia (Pešta, 1781. – Virovitica?, 1855.)

∞ Antun / Antal grof Pejácsevich de Verőcze (oko 1775. – Virovitica?, 1838.)

B3. Julijana / Julianna (Pešta, 1782. – 1835.)

∞ Josip / József Csekonics de Zsombolya et Janova (Kőszeg, 1757. – Pešta, 1824.)

B4. Ana / Anna (Pešta, 1782. – ?)

∞ (Szöllősgyörök, 1805.) Vincent / Vince grof Klobusiczky de Klobusicz et Zétény (Kassa, 1780. – Kassa, 1813.)

∞ Karlo / Karl grof Starzinsky

B5. Antun / Antal (Buda, 1784. – Buda, 1849.)

∞ (1811.) Alojzija / Alvira grofica Batthyány (oko 1785. – Buda, 1820.)

C1. Štefanija / Stefánia (1814. – Budapest, 1878.)

∞ (1838.) Josip / József grof Wenckheim (Gyula, 1809. – 1869.)

C2. Ladislav / László (Buda, 1816. – Szöllősgyörök, 1895.)

∞ (Ádánd, 1849.) Rozalija / Róza Tallián de Vizek (Ádánd, 1823. – Szöllősgyörök, 1890.)

D1. Vladimir / Aladár (Szöllősgyörök, 1850. – Budapest, 1919.)

∞ (1872.) Klotilda / Thilda grofica Bombelles de la Motte Saint-Lié (Salvenstein, 1853. – Balatonlelle, 1930.)

E1. Ana / Anna (Opeka, 1873. – Thurnisch, 1900.)

∞ (1896.) Rudolf Warren-Lippitt (Beč, 1859. – Graz, 1938.)

E2. Ivan / Iván (Cabuna, 1874. – Szöllősgyörök, 1953.)

∞ (Nógrádludány, 1909.) Mária Ágnes grofica Pejacsevich (Nógrádludány, 1886. – Szöllősgyörök, 1958.)

F1. Ivan / János (Budapest, 1910. – Yacanto, Argentina, 1980.)

∞ Mária Jaross de Nemesmiticz et Wezka (Győr, 1904. – Las Tapias, Cordoba, 1987.)

F2. Antun / Antal (Gomba, 1913. – Szöllősgyörök ?)

E3. Vladimir / Aladár (Cabuna, 1878. – Graz, 1932.)

∞ (Graz, 1904.) Klotilda / Klotild grofica Brandis von Leonburg und Vorst (Freisten, 1878. – Graz, 1946.)

F1. Deneš (Dionizije) / Dénes (Cabuna, 1904. – Le Vésinet, France, 1976.)

∞ (Fót, 1935.) Eufrozina grofica Károlyi de Nagykároly (Budapest, 1899. – Le Vésinet, 1993.)

G1. Stjepan / István (Budapest, 1937.)

∞ (Budapest, 1977.) Agnes Buderer (Budapest, 1951.)

H1. Ilona Anna (Suresnes, 1978.)

H2. Krisztina Mária (Suresnes, 1980.)

H3. Erzsébet (St.Germain-en-Laye, 1989.)

G2. Kinga Mária Anna (Budapest, 1939.)

∞ (Le Vésinet, 1969.) Olivier grof du Laz (Paris, 1934.)

G3. Katalin Mária Melinda (Budapest, 1941.)

∞ (Paris, 1966.) Guillaume barun de Hennezel d'Ormois (Neuilly-sur-Seine, 1942.)

G4. Ilona Mária Márta (Budapest, 1942.)

∞ (Paris, 1976.) Thomas Anthony Livingstone-Learmonth (Statford, England, 1949.)

F2. Ana / Anna (Cabuna, 1908. – Graz, 1949.)

E4. Irma (Cabuna, 1885. – Brandis, 1966.)

∞ (1. Beč, 1907.) Ferdinand grof Brandis von Leonburg und Vorst (Gaibach, 1876. – Bern, 1918.)

∞ (2.) ?

D2. Teodor / Tivadar (Szöllősgyörök, 1856. – Szöllősgyörök, 1915.)

D3. Ladislav / László, veliki župan Županije Somogy (Szöllősgyörök, 1860. – Szöllősgyörök, 1921.)

∞ (1920.) Klotilda / Thilda grofica Bombelles de la Motte Saint-Lié (Savenstein, 1853. – Balatonlelle, 1930.)

B6. Stjepan / István (Szöllősgyörök, 1793. – Terezovac / Suhopolje, 1865.)

∞ (Haraszi, 1820.) Amália barunica Laffert (1800. – Szöllősgyörök, 1828.)

C1. Josip / József (Szöllősgyörök, 1825. – Öreglak, 1914.)

∞ (Ádánd, 1851.) Matild Tallián de Vizek (Ádánd, 1821. – Öreglak, 1888.)

D1. Viktor (Öreglak, 1851. – prije 1887.)

D2. Julije / Gyula (Öreglak, 1852. - ?)

D3. Velimir / Elemér I. (Öreglak, 1853. – Terezovac, 1917.)

∞ (1882.) Ilka / Ilona Magyary-Kossa de Nagymagyar (1859. – Budapest, 1908.)

E1. Velimir / Elemér II. (Suhopolje, 1883. – 1887.)

E2. Andrija / Endre, nasljedni grof od 1916. (Suhopolje, 1884. – Budimpešta, 1936.)

∞ (Budapest, 1906.) Janka / Johanna barunica Szentkereszty de Zágon (Árkos, 1880. – Öreglak, 1933.)

F1. Velimir / Elemér III. (Gic, 1908. – Durban, 1982.)

∞ Christiana barunica von Hoenning-O'Carroll (1908. – ?)

G1. Ilona (Gic, 1932.)

G2. Christiana (Gic, 1933.)

∞ (Durban, 1956.) Franz Joseph von Aulock (Berlin, 1931.)

G3. András (Gic, 1934.)

∞ (Durban, 1964.) Maria Adelisa Marques Matos Corte-Real (Pampilhosa, 1935.)

H1. András Elemér (Durban, 1967.)

H2. Elemér Fülöp (Durban, 1970.)

H3. Krisztina Mária (Durban, 1972.)

G4. Elemér-József (Gic, 1935.)

∞ (Durban, 1964.) Anna Karolina Gormley (Plymouth, 1939.)

H1. János Péter (Durban, 1968.)

H2. Márk Gavin (Durban, 1969.)

H3. Tamás Mátyás (Durban, 1972.)

G5. Mária (Gic, 1937.)

∞ (London, 1962.) Brian Allen (London, 1934.)

G6. István (Gic, 1938.)

∞ (Johannesburg, 1962.) Gillian Bell (Johannesburg, 1941.)

H1. Miklós Elemér Mária (Johannesburg, 1963.)

H2. Kristóf Mária (Johannesburg, 1964.)

H3. Antal Mária Endre (Johannesburg, 1966.)

H4. Mihály Mária Endre (Johannesburg, 1969.)

G7. Hanna (Gic, 1940.)

G8. Erzsébet (Bludenz-Voralberg, 1947.)

∞ (Durban, 1969.) Péter Pál Schneider (Budapest, 1939.)

D4. Matilda / Matild (Öreglak, 1854. – Aka, 1935.)

∞ (Öreglak, 1878.) Pál barun Fiáth de Eörményes et Karánsebes (Vörösberény, 1850. – Aka, 1935.)

D5. Geza / Géza (Öreglak, 1857. – Geszti, 1904.)

- ∞ (Geszt, 1889.) Katalin Pozsonyi (Toponár, 1863. – Budapest, 1956.)
 - E1. Stjepan / István (1894. – 1910.)
 - E2. Josip / József, grof od 1916. (Geszt, 1896. – Beč, 1972.)
- ∞ (Budimpešta, 1921.) Mária grofica Antónia Lónyay de Nagylónya et Vásárosnamény (Bátyu, 1898. – Beč, 1970.)
 - F1. Andrija / Endre (Geszt, 1922. – Kaposvár, 1981.)
- ∞ (Somogyjád, 1948.) Irén barunica? Inkey de Pallin (Budimpešta, 1921. – Kaposvár, 1976.)
 - G1. Dénes (Somogygeszt, 1949.)
 - ∞ (Budimpešta, 1971., razv. 1979.) Klára Varga (Eger, 1952.)
 - ∞ (Léh, 1993.) Bernadette Dukay (Kisbér, 1954.)
 - H1. Dominika (Budimpešta, 1994. – Budimpešta, 1994.)
 - G2. Katalin (Kaposvár, 1954.)
 - ∞ (Budimpešta, 1985.) Imre Bajcsy de Bajcs (Budapest, 1952.)
- F2. Gyula (Geszt, 1924. – Monaco, 1998.)
 - ∞ (Beč, 1958.) Theresia grofica Kálnoky von Köröspatak (Csicsó, 1932.)
 - G1. Endre (Kamina, 1959. – Bunia, 1960.)
 - G2. Mihály (Beč, 1960.)
 - ∞ (Budimpešta, 1993.) Andrea Töreky/Torecki de Külsővatt et Törek (Budimpešta, 1969.)
 - H1. Anna (Budimpešta, 1993.)
 - ∞ (1999.) Elizabeth Keim (1963. – 2012.)
 - H2. Jakobus (2005.)
 - H3. Gyula (2005.)
 - G3. Antal (Bad Homburg, 1961.)
 - G4. Alexandra (Bad Homburg, 1962.)
 - G5. Ottó (Bad Homburg, 1967.)
 - ∞ (Vaduz, 2000.) Birgitta princeza von und zu Liechtenstein (Beč, 1967.)
 - H1. Arthur (Beč, 2001.)
 - H2. Johanna (Beč, 2003.)
- D6. Stjepan / István (Öreglak, 1861. – Öreglak, 1862.)
- B7. Eva Terezija / Éva Teréz (1794. – Dunaharaszti, 1854.)
 - ∞ (Szöllősgyörök, 1820.) Ignác Antal barun Laffert (Pešta, 1792. – Dunaharaszti, 1853.)
- B8. Kí ?

Prilog 2. Mihovil Kunić, opis voćinskog perivoja i dvorca iz 1833. godine

Dvorski vrt u Voćinu u Slavoniji

Njegovog visokorodnog k. u. k. gospodina komornika Josipa Jankovića
od Bribira i Voćina

Dvorac i vrt nalaze se u središtu mjesta Voćin, na glavnoj ulici i glavnom dijelu istog. Gospodski dvorac se sa svim sporednim zgradama nalazi u sredini vrta. Veličina vrta nudi nepravilan oblik, ako se mala iskrivljenja duge stranice prema sjeveru prihvate kao ravna crta. Tako onda ta strana iznosi 887 stopa, a suprotna strana prema jugu, gdje se engleski vrt dvorca graniči sa gospodarskim voćnjakom, duga je 700 stopa, gornja crta prema zapadu ima 326, gornja prema jugozapadu ukoso prema brdu 466, donja prema istoku, zasađena sa Robinia inermis, također 466, a donja kraća kosa crta 60 stopa. Ravna crta od donje vrtne kapije kroz vrt sve do gornjeg kraja iznosi 718, a dijagonalna crta od najnižeg kuta prema sjeveroistoku do najvišeg prema jugozapadu 1400 stopa. Kod gornjeg dijela sa jugozapada u vrt utječe Potok Rupnica, a sa zapada Potok Jovanovica, oba šumeći protječu kroz njega i spajaju se pored donje vrtne kapije prema istoku, tik uz ogradu od drvenih letava, tako da je ona ovdje ostavljena otvorena. Ova dva potoka stoga od najvećeg dijela vrta oblikuju poluotok u čijoj se sredini nalazi dvorac.

Vrt se dijeli na dva glavna dijela: gornji iza dvorca prema zapadu i donji ispred dvorca prema istoku; jer glavno pročelje dvorca usmjereno je prema istoku.

Dvorac je sa prvim katom iznad odaja u prizemlju visoka jednokatna zgrada, na prednjem glavnom pročelju ima uzvišeno otvoreno predvorje sa 8 stupova; iznad visokog prednjeg vrha se nalazi obiteljski grb s krunom, drže ga dva mitološka bića (*genie*). Na obje strane se nalaze usponi prema terasi predvorja od 24 stope, bez stepenica. Obje polovice uspona su upravo takvi četverokutni ukrasni dijelovi travnjaka, cvijeća, ruža itd. Na stranama stupova uzdižu se visoke, moćne piramidne topole. Dva izlaza, svaki sa po 7 jednostavnih stupova, su sprijeda maskirani bagremovima čije ih nježno zeleno lišće prekriva, a na tim stupovima se nalaze male svjetiljke, čije se svjetlo nazire ispod zelenog lišća. Predvorje vodi u lijepi prostrani salon. Na stražnjoj strani dvorca se također nalazi jedna otvorena arkada na istoj visini sa prednjim predvorjem. Do otvorene terase ove arkade također vode usponi bez stepenica na obje strane, ali jednostavni, bez ukrasa i bez maskiranja. U oba krila dvorca otvorene stepenice s ogradom vode do obje male bočne alta-

ne (zatvoreni balkoni) i u odaje gornjeg kata. Jedna velika skupina hortenzija na lijevom krilu dvorca ukazuje na veliki polukrug visokog drveća sa svojom ukrasnom pratnjom, koji romantično obuhvaća dvorac sa stražnje strane na primjerenoj udaljenosti.

O unutrašnjosti dvorca uređenog s puno ukusa svakom strancu koji ne poznaje domovinu treba ugodno i pohvalno spomenuti da su sve sobe parketirane, svaka na svoj način, i svaka pločama drugog, ali domaćeg drveta i to sve od vlastitih vrsta drveta sa gospodarstva Voćin. Sa prednjeg pročelja dvorca imamo potpuni pregled čitavog prednjeg glavnog dijela vrta sa vodoskokom, staklenikom, posrednikovom-upraviteljevom zgradom i nusprostorijskim, pogled na veliku Voćinsku ulicu i katoličku župnu crkvu kao i puni pogled na ogromnu voćinsku dolinu. Sa stražnje arkade se pruža dražesni pogled na visoke staze sa ugodnim zavojima prema sredini vrta. Pravi gospodski dvorski vrt; utočište puno dražesti i miline!

Ispred pročelja dvorca u velikom okruglom bazenu stoji vodoskok koji je opet okružen rundelom ruža. On je dizao vodu u visinu od 84 stopa ili 14 bečkih hvata. Pošto vodovi više nisu podnosili tlak, gospodin komornik v. Janković daje nalog za izradu ovoga i još jednog vodoskoka, čiji će mlazevi biti viši za još 12 stopa ili dva bečka hvata od prijašnjih.⁷⁵

Na prostoru vrta ispred dvorca na desnoj strani stoji posrednikova-upraviteljeva zgrada duga 110 stopa s tri ulaza i u sredini predvorje sa 8 stupova. Pred ovom kućom stoje lijepi primjerci jedne odabrane vrste Pinus.

Na lijevoj strani prekoputa stoji staklenik dug 110 stopa, vrlo visok, sa okomitim prozorima.

Iza posrednikove-upraviteljeve zgrade se nalazi još nekoliko prostranih zgrada koje služe za potrebnu udobnost gospodskog dvora, kućepazitelja i posluge itd.

Ponad staklenika se nalazi, na određenoj udaljenosti, kuća za kupanje gospode; obje su zgrade povezane visokim drvoredom moćnih piramidnih topola. U blizini kuće za kupanje i ovog drvoreda se spušta Jovanovica i teče dalje iza staklenika, ispod njega hita kroz veliki prednji dio vrta ka točki sjedinjenja sa Rupnicom. Spomenuti drvored piramida sa strane potoka prati dvostruki špalir pelargonija i egzotičnih biljaka kao i veliki trostruki redovi najljepših hortenzija, na suprotnoj strani špaliri pelargonija i egzotičnih biljaka, a iza toga špaliri i skupine visokih ruža. Poslije ovoga naprijed prema prednjem dijelu vrta i do oranžerije ispred staklenika spušta se nastavak li-

⁷⁵ Jer pri duljini vodenog kanala iz planina od 580 bečkih hvata je pad i tlak 34 hvata. Zapanjujuće djelovanje od kojeg pucaju i najjače hrastove cijevi: stoga je gospodin komornik dao izraditi željezne cijevi da bi ponovno izradili nove vodoskoke sa sigurnim uspjehom.

jepih dijelova s drvećem, ukrasnim skupinama, visokim ružama i različitim naizmjeničnim oblicima koje presjecaju staze. Ovaj dio čini ukrasni vrt. Spomenuti drvored piramida pokriva sve to. Ovaj drvored, koji stoji nasuprot vodoskoku ispred sredine dvorca, s njim zajedno pruža divan ugođaj.

Iza i ispred posrednikove-upraviteljeve zgrade se vidi ovaj drvored, staklenik, most preko Jovanovice, katolička župna crkva i ista pristupna ulica, a s lijeve strane se uzdižu ruševine starog dvorca Voćin iznad gospodskog dvorca u vrtu. – Iz većeg prednjeg dijela vrta pruža se puni pogled na vodoskok, gospodski dvorac i brdski dvorac Voćin, ponosit i kao ruševina; nasuprot tome prema istoku vidi se široka i dugačka cesta i katolička župna crkva; okrenut na obje strane vide se staklenik, piramidni drvored, posrednikova-upraviteljeva zgrada.

Veliki dio prednjeg dijela ovog terena namijenjen je još za druge objekte prema planu i po ukusu gospodina komornika; to će se tek regulirati i izgraditi.

Ispred sredine staklenika postavljena je brojna oranžerija u redovima. Ona sadrži preko 100 snažnih, plodonosnih i preko 100 mladih primjeraka najljepšeg rasta. Ispred oranžerije se prezentiraju 3 velike i 2 male aloje. U stakleniku se između tako puno lijepih i rijetkih egzotičnih biljaka nalaze i 7 primjeraka *Yucca gloriosa*, više *Magnolia grandiflora*, među njima i 1 iznimno veliki primjerak *Embotrium salignum* (raskošni žbun), koji cvjeta u prosincu i siječnju, a zbog ljepote cvjetova i ljupkog mirisa sigurno zaslužuje ime raskošnog žbuna. Od te vrste tu se nalazi, pored puno malih, i jedan jako veliki lijepi primjerak.

Staklenik je na svom pročelju, u čijoj sredini se ističe oranžerija, maskiran prema gore i prema dolje. Dijelovi i skupine, koje to pokrivaju, protežu se prema dolje prema potoku Jovanovica, a prema dolje sve do kuće za kupanje. Oni se sastoje od višestruke izmjene lijepih egzotičnih žbunova i visokog drveća, višegodišnjih biljaka, cvijeća, u različitim skupinama i oblicima, čije opisivanje držimo da bi bilo preopširno.

Iako se dvorac skupa sa posrednikovom-upraviteljevom zgradom, sporednim zgradama, staklenikom i zgradom za kupanje nalaze na poluotoku – kako je na početku rečeno; da potoci koji protječu - Rupnica i Jovanovica oblikuju poluotok u vrtu – tako se od zgrade za kupanje ipak dolazi opet do jednog drugog otoka koji oblikuje jedan kanal. Vodovodi i kanali općenito pripadaju karakteru dijelova ovog vrta. Odmah nakon ulaska u ovaj dragulj iznenadi nas šum kaskade, gdje voda jednog kanala, koji kod udaljenog kuhinjskog vrta pokreće mlin, pada u Jovanovicu u dvorskom vrtu. Visoko egzotično drveće, pomiješano s domaćim, proteže se u naizmjeničnim postavama kroz gornji prostrani dio vrta. Vrt je iznimno bogat visokim egzotičnim

i domaćim stablima mnogih vrsta drveća, koje se izmjenjuje u velikim dijelovima. Isto tako je bogat lijepim žbunovima koji krase engleski vrt. Veliki i mali dijelovi sa drvećem izvedeni su raznoliko i s ukusom, popraćeni prigodnim ukrasnim žbunjem, skupinama cvijeća itd. Široki putevi i uže staze, koji vode kroz naizmjenične dijelove vrta, dobro su postavljeni i usmjereni u pristojne pravce, s ugodnim krivinama, bez sitničavosti i zavojitosti. Cvijetni odjeljak je snažan i lijep. Egzotični odjeljak je snažan, brojani i zanimljivi, kako u stakleničkom cvijeću tako i u vanjskom bilju. Od stakleničkog cvijeća se zimi unosi oko 2000 posuda. Potoci, kanali, jezera, vodovodi, prirodne i umjetne vode oživljavaju cjelinu, daju joj ljupkost i zadovoljavaju sve prohtjeve. Poseban vodovod čitav dvorac opskrbljuje odličnom vodom za piće i kuhanje. Dvanaest bijelih labudova pliva vodama. Gospodarski dio vrta, naime kuhinjski vrt, povrtnjak, voćnjak odvojeni su od tog vrta i smješteni na druge lokalitete, jer ovo gospodarstvo ne mora škrtariti zemljištem i želi imati pravi vrt za zabavu. To je gospodski dvorski vrt u strogom smislu te riječi. Kao poznavatelj lijepog vrtnog ukusa gospodin komornik je shvatio i proveo pravu ideju vrta. Čitav vrt sa svim dijelovima je njegovo vlastito djelo u razdoblju od deset do dvanaest godina. Ne samo da donji dio vrta ispred dvorca sukcesivnim nastavljanjem dobiva primjerene nove dijelove, već i gornji prostrani dio iznad dvorca prema planu uviđavnog gospodina vlasnika dobiva izmjenjeni ljepši izgled, koji će se izvesti.

U tom vrtu je brižljivo izbjegnuto sve sitničavo, potraćeno, zavojito, ne-svojstveno, ali i sve što ne pripada u jedan uzvišeni vrt, u kojem se prikazuje plemenita prostorna vrtna umjetnost mnogih drugih vrtova. Ovaj vrt se u potpunosti približava uzvišenosti, plemenitosti, veličanstvenosti, višestrukoj ljepoti visoke prostorne vrtno umjetnosti.

Ali ako se u ovom vrtu u njegovom sadašnjem stanju ne može naći sve tako kako zahtjeva ovakav umjetnički vrt; - ako još nije sve postavljeno i uređeno; - ako još ima praznih ili zaraslih mjesta; - ako se ne može posvuda vidjeti potreban red i čistoća; - ako na pojedinim mjestima još leži sve i svašta u neredu; to stanje se može izvesti iz toga što a) se prostrani teren do sada nije mogao u potpunosti pretvoriti u sustave vrta; b) da je gospodin vlasnik u međuvremenu prihvatio drugi plan sustava vrta; c) da se staro bezbrižno ostavlja da stoji; pošto su ruke koje rade a koje bi trebale održavati postojeće (ali će se ono sada izmijeniti) sada potrebne za radove na novim poslovima.

Na staklenike se u ovom vrtu troši osobito puno pozornosti i sredstava. Gospodin komornik i kod ostalih zgrada dvorca i vrta poduzima različita svrshodna poboljšanja, dijelom kroz novu gradnju dijelom kroz građevinske izmjene. Kao prvo ovaj vrt je sada već značajan ukras, koji podjedanko služi na čast i gospodinu vlasniku kao i pokrajini Slavoniji: ali nakon njegovog

upotpunjavanja i preoblikovanja će se on, kao umjetnički vrt, u velikom stilu pokazati kao jedan od najljepših vrtnih ukrasa.

Napisano u Voćinu u Slavoniji, koncem rujna 1832.

Mich. von Kunitsch

(Mihovil Kunić, „Der Schlossgarten zu Wuchin in Slavonien“, *Allgemeine deutsche Gartenzeitung* 24 (1833), 179-183.

S njemačkog prevela Elza Klein)

Slikovni prilozi

Slika 1. Grb obitelji Jankovića Voćinskih

Slika 2. Dvorac u Szőlősgyőröku

Slika 3. Dvorac u Somogygeszti

Slika 4. Dvorac u Berencsepusztá

Slika 5. Crtež voćinskog dvorca

Slika 6. Crkva sv. Terezije u Suhopolju

Slika 7. Grb obitelji Jankovića Voćinskih na sarkofagu Ivana Nepomuka u kripti suhopoljske crkve

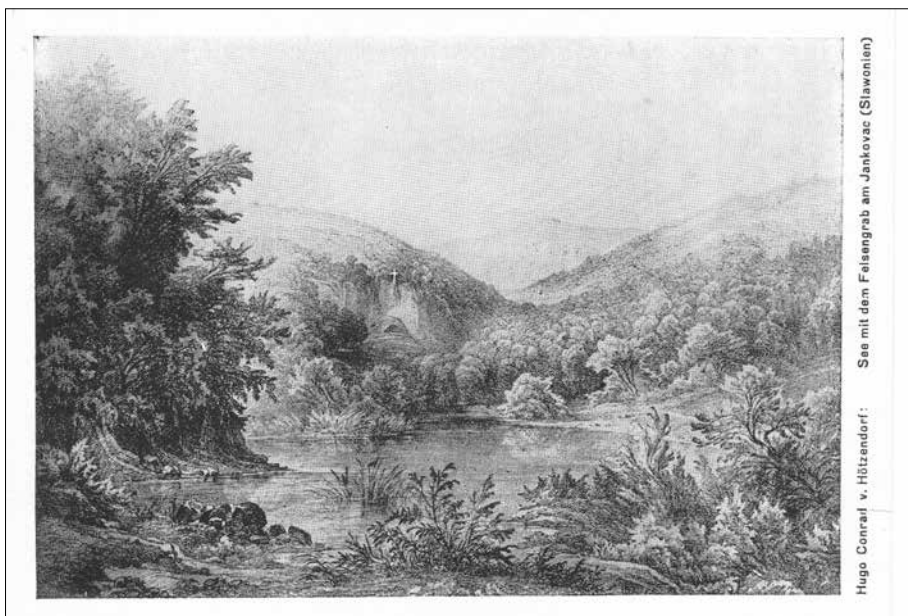
Slika 8. Josip Janković

Slika 9a. Hugo Conrad von Hötendorf: Vodopad na Jankovcu, oko 1863., olovka, smještaj neutvrđen (publicirano u: A. Plein: Hugo Conrad von Hötendorf – Gedenkschrief, Osijek, 1940. i u: Schweitzer, 1941.)

Slika 9b. Hugo Conrad von Hötendorf: Vodopad na Jankovcu, oko 1863., olovka, smještaj neutvrđen (publicirano u: Schweitzer, 1941.)

Slika 9c. Hugo Conrad von Hötendorf: Jezero s kenotafom na Jankovcu, oko 1863., olovka, smještaj neutvrđen (publicirano u: A. Plein: Hugo Conrad von Hötendorf – Gedenkschrief, Osijek, 1940. i u: Schweitzer, 1941.)

Slika 9d. Hugo Conrad von Hötendorf: Jezero s grobom na Jankovcu, 1863., ulje na platnu, sign. l. d. 863., smještaj neutvrđen (publicirano u: A. Plein: Hugo Conrad von Hötendorf – Gedenkschrief, Osijek, 1940. i u: Schweitzer, 1941.)

Slika 10a. Hugo Conrad von Hötzenndorf: Grob grofa Jankovića od Vočina, 1863., olovka, 270 x 380 mm, Muzej likovnih umjetnosti, Osijek, inv. br. MLU, G-416

Slika 10b. Hugo Conrad von Hötzenndorf: Okolica Jankovca, 1863., olovka, 270 x 380 mm, Muzej likovnih umjetnosti, Osijek, inv. br. MLU, G-434

Slika 10c. Hugo Conrad von Hötendorf: Jankovački vodopad, 1863., olovka, 270 x 380 mm, Muzej likovnih umjetnosti, Osijek, inv. br. MLU, G-433

Slika 10d. Hugo Conrad von Hötendorf: Dolina kod Jankovca, 1863., olovka, 270 x 380 mm, Muzej likovnih umjetnosti, Osijek, inv. br. MLU, G-435

Slika 11. Dvorac u Giczu

Slika 12. Dvorac u Öreglaku

Izvori i literatura

- „Adamović Čepinski, Ivan Kapistran I.“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/adamovic-cepinski-ivan-kapistran-i>)
- „Árkos, Szentkereszty Manor House“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://www.explorecarpathia.eu/en/romania/arkos-arcus-szentkereszty-manor-house>)
- Atlagić, Marko. *Grbovi plemstva u Slavoniji 1700-1918*. Čakovec: Zrinski, 1982.
- Balić, Đorđe. *Jankovac: planinarska priča*. Osijek: Grafika; Slavonski planinarski savez; HPD “Bršljan - Jankovac”, 2015.
- Balić, Đorđe. *170 godina gorskog turizma u slavonskom gorju* (rukopis), Osijek, 2024.
- Baština crkvenih arhiva na području Virovitičko-podravske županije*, katalog izložbe. Virovitica: Državni arhiv u Virovitici, 2022.
- Bell-Davies, Camilla. „What a crumbling castle tells us about class, heritage and identity in modern Romania“, *Financial Times*, Mar 10 2023, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://www.ft.com/content/d6a2f5e6-abf2-40e8-ab62-93e6652ec08b>)
- „Bisag“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://hemu.lzmk.hr/Natuknica.aspx?ID=5537>)
- „Bombelles“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 17. XI. 2024. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/bombelles>)
- „Bezpravljje na imanju grofa Andrije Jankovića“, *Virovitičan: list za politiku, javni i društveni život*, 22. listopada 1922., br. 46 (god. XXIV), 1-2.
- „Caraffa, Ferdinand Johan Carl“, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://enciklopedija.hr/clanak/caraffa-ferdinand-johan-carl>)
- „Crkva Kraljice sv. Krunice“, Turistička zajednica općine Suhopolje, pristup ostvaren 20. XI. 2024. (<https://www.tz-suhopolje.hr/hr/crkva-kraljice-sv-krunice/125/m>)
- Čačić, Mato. „Miroslav Steinhausz“, *Agronomski glasnik: Glasilo Hrvatskog agronomskog društva* 79 (2017), br. 5-6, 297-312.
- Čačić, Mato. *Povijest državne ergele Lipik 1938. – 2010*. Zagreb: Agro Lider, 2011.
- Čačić, Mato et al. „Finding ‘the long-lost’ Croatian Lipizzan mare families“, *Acta fytotechnica et zootechnica* 4 (2018), 169-172.
- Čoralić, Lovorka (ur.), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*. Zagreb: Matica hrvatska, 2013, 94.
- Despot, Miroslava. *Pokušaji manufakture u Građanskoj Hrvatskoj u 18. stoljeću*. Zagreb: JAZU, 1962.
- „Dobravec Plevnik, Ivan“. *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 26. VI. 2025. (<https://hbl.lzmk.hr/clanak/dobravec-plevnik-ivan>)
- Dundović, Boris, Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci. „Prolegomenon to the Comparison of Stylistic Features of Hungarian and Croatian Manor Houses in Historicism“, *Prostor: znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam* 2 (2012), 352-367.

- Dundović, Boris, Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci. „Revitalisation of Country Houses along the Route ‘Tracing the Steps of Counts Jankovich’“, u: *Guidelines for Nodes of Functional Intensities (Conference paper). Cultural Heritage – Possibilities for Spatial and Economic Development*, Zagreb, 2015, 114-119.
- „Dvorac Janković u Cabuni“, Turistička zajednica Suhopolje, pristup ostvaren 20. XI. 2024. (<https://www.tz-suhopolje.hr/hr/dvorac-jankovic-u-cabuni/126/>)
- Genealogija obitelji Janković (<https://genealogy.euweb.cz/hung/jankovich1.html>, pristup ostvaren 20. XI. 2024.)
- „Graf Aladar Jankovich“. *Die Drau: Unabhängiges Tagblatt: Organ für Politik und Volkswirtschaft*, Osijek, 28. travnja 1919., br. 78 (god. 52), 2-3.
- „Hungary family index. Batthyány family“, pristup ostvaren 20. XI. 2024. (<http://www.genealogy.euweb.cz/hung/batth3.html>)
- Jurčić, Ivana i Mirjana Jakčin Ivančić. „Florni sastav pojedinih vrtova sjeverozapadne Hrvatske iz prve polovice 19. stoljeća“, *KAJ: časopis za književnost, umjetnost, kulturu* 1-2 (2019), 69-110.
- Kotz, Louise. *Was ich erlebte! Was mir auffiel!: Erinnerungen vermischten Inhaltes von Louise Kotz*. Sv. 3, Praha: F. A. Credner, 1861.
- „Kunič, Mihal von“, *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 20. XI. 2024. (<https://hbl.lzmk.hr/clanak/kunic-mihal-von>)
- Kunič, Mihovil. „Der Schlossgarten zu Wuchin in Slavonien“, *Allgemeine deutsche Gartenzeitung* 24 (1833), 22-23.
- „Lipicanac“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://hr.wikipedia.org/wiki/Lipicanac>)
- Lučevnjak, Silvija. „Arhitektonska baština obitelji Pejačević i Mihalović – na tragu klasicizma“, u: *Zbornik radova znanstvenog skupa Klasicizam u Hrvatskoj*, ur. Irena Kraševac, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2016., 147-166.
- „Madžaroni“. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 26. VI. 2025. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/madzaroni>)
- Najcer Sabljak, Jasminka i Silvija Lučevnjak. *Likovna baština obitelji Pejačević: studijsko-tematska izložba*. Osijek: Galerija likovnih umjetnosti, 2013.
- Najcer Sabljak, Jasminka i Silvija Lučevnjak. „Umjetničke zbirke slavonskih plemićkih obitelji“, u: *Umjetnost slavonskog plemstva – vrhunska djela europske baštine*, katalog izložbe, ur. J. Najcer Sabljak, S. Lučevnjak, V. Galović. Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2021., 8-120.
- Najcer Sabljak, Jasminka i Silvija Lučevnjak. „Povijest zbirke umjetnina obitelji Mihalović s posebnim osvrtom na djela slikara Maksimilijana Vanke“, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 45 (2021), 221-236.
- „Narodna stranka“. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 26. VI. 2025. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/narodna-stranka>)
- Obad Šćitaroci, Mladen i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci. *Dvorci i perivoji u Slavoniji: od Zagreba do Iloka*. Zagreb: Šćitaroci d.o.o., 1998.

- „Narodu i izbornicima izbornog kotora Virovitičkog“, *Virovitičan: list za politiku, javni i društveni život*, Virovitica, 2. veljače 1908., br. 4 (god. X), 1.
- Obad Šćitaroci, Mladen et al. „Public Parks in Croatia in the 19th Century within a European Context“, u *Annales: Series historia et sociologia* 24 (2014).
- „Obitelj Janković i Suhopolje“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://www.dvorac-jankovic.hr/jankovicsuhopolje>)
- „Općina Gradina“, Virovitičko-podravska županija, pristup ostvaren 20. XI. 2024. (<https://www.gradina.hr/>)
- „Općina Suhopolje. Povijest“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://www.suhopolje.hr/povijest/>)
- Ostajmer, Branko. *Narodna stranka u Slavoniji i Srijemu 1883. – 1903*. Doktorska disertacija, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2011.
- „Park prirode Papuk“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://web.facebook.com/story.php?story>)
- „Park prirode Papuk“, pristup ostvaren 20. XI. 2024. (<https://www.pp-papuk.hr/onama/>)
- Patajac, Josip. *Naši korijeni: Motički kraj i obitelji*. Donja Motičina: Općina Donja Motičina, 2012.
- Prkačin, Nada. *Grof Janković: povijesni roman*. Zagreb: Despot infinitus d.o.o., 2021.
- Sabolić, Dubravka. „Vlastelinstvo Suhopolje i plemićka obitelj Janković od Bribira i Voćina“, u: *Plemićka obitelj Janković i Suhopolje: Studija valorizacije kulturne ostavštine plemićke obitelji Janković*, ur. Anamarija Kučan, Virovitica: Virovitičko-podravska županija, 2018.
- Samaržija, Zdenko. *100 priča o Papuku*. Zagreb; Velika: Park prirode Papuk, 2019.
- Scherman, Jean-Pierre. „The Hungarian Count, the Polish Major and the Slovenian War Horses in South Africa“, *Journal of Central and Eastern European African Studies* 3 (2022), 3-23.
- „Staklo“, *Hrvatska tehnička enciklopedija*, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://tehnika.lzmk.hr/staklo/>)
- „Szőlősgyörök“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C5%91l%C5%91sgy%C3%B6r%C3%B6k>)
- Šenoa, August. *Diogenes*. Zagreb: Školska knjiga, 1994.
- „Šta se za pravo hoće“, *Virovitičan: list za politiku, javni i društveni život*, 19. listopada 1919., br. 22 (god. XX), 1.
- Šuvak, Dragica (ur.), *Voćin: novi prilozi za povijesnu i kulturnu baštinu*. Slatina: Ogranak Matice hrvatske u Slatini; Pučko otvoreno učilište Slatina; Zavičajni muzej Slatina, 2005.
- „The de Laszlo Archive Trust“, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://www.delaszlocatalogueraisonne.com/catalogue/the-catalogue/szentkereszty-baroness-bela-nee-maria-floresco-de-floresti-et-vizuresti-111028>)
- „Visoko pokroviteljstvo“, *Virovitičan: list za politiku, javni i društveni život*, Virovitica, 24. travnja 1921., br. 28 (god. XXIII), 2.

Vitek, Darko i Milan Vrbanus, *Naselja papučkoga kraja u 18. stoljeću*. Osijek: Moja knjiga, 2012.

„Voćin“, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, pristup ostvaren 14. XI. 2024. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/vocin>)

„Za naše konjogojstvo“, *Virovitičan : list za politiku, javni i društveni život*, Virovitica, 21. svibnja 1921., br. 36 (god. XXIII), 2.

„Zar smo u Rusiji“, *Virovitičan: list za politiku, javni i društveni život*, Virovitica, 11. lipnja 1905., br. 24 (god. VIII), 1.

„Zeleni kadar“. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, pristup ostvaren 26. VI. 2025. (<https://www.enciklopedija.hr/clanak/zeleni-kadar>)

Žuljević, Ivica (ur.), *Voćin: crkva i svetište: Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa, Požega – Voćin, 9. i 10. prosinca 2011.* Požega: Biskupski ordinarijat, 2013.

Summary

THE FAMILY JANKOVIĆ OF VOĆIN – A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE LIFESTYLE OF THE SLAVONIAN NOBILITY

The family Janković of Voćin was part of the circle of influential noble families that during the 18th and 19th century significantly improved the economy of the Slavonian part of Podravlje. They possessed a number of significant estates in this area (Voćin, Terezovac/Suhopolje, Cabuna, Gradina, Lukač and so on). The role of the family in the development of the first industries in this area (glass production) was particularly significant. As the heirs of one of the oldest studs in Croatia (Suhopolje, Cabuna), the family left a lasting mark in the field of horse-breeding. Along with the economic importance, their social and political power also grew due to their strong matrimonial alliances with distinguished Croatian and Hungarian noble families. In parallel to its estates in Slavonia, the family developed the economy in their possessions in present-day Hungary, especially those in Somogy County. Upon losing their Slavonian estates after World War I and after the agrarian reform, the family relocated to these estates and partly to Austria. At least a part of their inventory as well as the archival records ended up in these estates. In consequence, the public awareness of the family's importance was almost lost, due to the lack of historical sources and of systematic research into their history even before World War II and we were deprived of significant information that would have completed the image of their influence in various spheres of economic, social, political and cultural life. This lack of historical sources provided fertile ground for the spreading of certain legends, such as the one about "Count Josip Janković", the interesting biography of whom is a convenient topic for arbitrary interpretations of the family history. However, on the basis of relatively scarce data and, most importantly, of their built heritage, the conclusion can be drawn that the contribution of the Janković family from Voćin was of

great importance to the history of Slavonia. This especially pertains to their role in the breakthrough of the neo-Classicist style and to their contribution to advances in horticulture. The locality of Jankovac stands out as one of the most significant sites; at the present day it is a forest park established on a romanticist approach to nature with a series of water features, which have shaped a popular excursion site, significant in Slavonia's tourism offers even to the present day. We can expect that further research into this neglected historiographic component of our heritage will provide deeper insight into this topic.

Key words: family Janković of Voćin, Slavonia, Hungary, Hugo Conrad von Hötzen-dorf, Jankovac (forest park)

(Translated by Mica Orban Kljajić)

Kontakti:

izv. prof. dr. sc. **Jasminka Najcer Sabljak**
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Ulica Julija Knifera 1, 31 000 Osijek
email: jasminka.najcer@gmail.com

Silvija Lučevnjak, prof.

Zavičajni muzej Našice
Trg dr. Franje Tuđmana 5, 31 500 Našice
email: silvija.lucevnjak@gmail.com